

เพราะปัญญา

ชยสาโร ภิกขุ

เพราะปัญญา

พิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการด้วยศรัทธาของญาติโยม
หากท่านไม่ได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือนี้แล้ว
โปรดมอบให้กับผู้อื่นที่จะได้ใช้ จะเป็นบุญเป็นกุศลอย่างยิ่ง

เพาะปัญญา ชยสาโร ภิกขุ

ISBN 978-974-8097-72-5

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามคัดลอก ตัดตอน หรือนำไปพิมพ์จำหน่าย

หากท่านใดประสงค์จะพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน โปรดติดต่อ

กองทุนสื่อธรรมะทอสี และมูลนิธิปัญญาประทีป

๑๐๒๓/๔๖ ซอยปรีดีพนมยงค์ ๔๑

สุขุมวิท ๗๑ เขตวัฒนา กทม. ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๗๑๓-๓๖๗๔

www.thawisschool.com, www.panyaprateep.com

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

ศิลปกรรม วิชชุ เสริมสวัสดิ์ศรี

ขอขอบคุณและอนุโมทนาผู้ถอดเทป คุณสุภาวดี จันทร์ทัต ณ อยุธยา

จัดทำโดย กองทุนสื่อธรรมะทอสี และมูลนิธิปัญญาประทีป

ดำเนินการพิมพ์โดย บริษัท คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๘๐๐-๒๒๗๒, ๐๘๔-๙๑๓-๘๖๐๐ โทรสาร ๐-๒๘๐๐-๓๖๔๙

คำนำ

หนังสือ เพาะปัญญา เป็นหนังสือที่รวมธรรมเทศนาของพระอาจารย์ชยสาโร ว่าด้วยการศึกษาวิधिพุทธ ซึ่งเป็นงานที่พระอาจารย์ให้ความสำคัญในระดับสูงเป็นพิเศษ พระอาจารย์เน้นเสมอว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา และคนไทยควรจะได้เรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากหลักคำสอนเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเอง สู่วิถีความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้มีความเบิกบาน เป็นผู้ที่สุขง่ายและทุกข์ยาก สามารถพึ่งตนเองและเป็นผู้มีเมตตาเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ นอกจากนี้เป็นศาสนาแห่งปัญญา พุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและแห่งความเพียร การศึกษาในความหมายของพุทธศาสนาจึงหมายถึงการฝึกหัดขัดเกลาตนเองสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนจึงควรช่วยกันพัฒนาการศึกษาที่มีหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นแกนนำ เพื่อประโยชน์และความสุขของทุกฝ่าย

ขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ชยสาโร ในความเมตตาไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ ที่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และญาติโยมทั่วไป และได้อนุญาตให้พิมพ์หนังสือ ขออนุโมทนาบุญผู้มีส่วนในการจัดทำและเผยแพร่หนังสือนี้เป็นธรรมทาน ขอให้มีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป

คณะศิษยานุศิษย์

สารบัญ

ปัญญาทอแสงสี	๑
เพาะปัญญาแนวพุทธ	๑๙
ปัญญาประทับใจ	๔๗
๐๑ ดี ดีมาก ดีจริงๆ	๔๘
๐๒ เอาจรรยาชาติ ไม่เอาเชื้อชาติ	๕๑
๐๓ เสวนาธรรม “ซั๊บเหงื่อโลก”	๕๕
๐๔ งานเสวนาธรรมเปิดตัวโรงเรียน	๕๙
๐๕ ถาม-ตอบ ในงานเสวนาธรรม	๖๔

ปัญญาทอแสงสี*

ก่อนอื่นอาตมาขอแสดงความยินดี ดีใจที่ได้มีโอกาสมา
ร่วมพิธีเปิดโรงเรียนทอสีภาคประถมศึกษาในวันนี้ที่จริงแล้วการ
กล่าวอย่างนี้ถือว่าเป็นธรรมเนียม ไม่พูดไม่ได้ แต่ว่าอาตมาขอ
ยืนยันว่าพูดด้วยความจริงใจ เพราะอาตมาได้มีความสัมพันธ์กับ
โรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่เริ่มเปิด อาตมามีความสุขในการสนับสนุน
การให้กำลังใจ และการให้ความคิดแก่คณะครูของเรา และ
ผู้ปกครองตลอดมา ในฐานะที่อาตมาเป็นผู้ยินดีในบุญ อาตมา
จึงเห็นว่าโรงเรียนนี้ก็มีบุญคุณต่ออาตมา เพราะว่าเปิดโอกาส
ให้อาตมาทำความดีในวงกว้างหน่อย คืออยู่ที่วัดทั่วไปผู้เข้า
ส่วนมากเป็นผู้มีอายุ ถ้าเทียบกับไม้ส่วนมากก็เป็นไม้เก่า ไม้ซัก
จะผุแล้วส่วนใหญ่ ไม้อ่อนมีน้อย เด็กนักเรียนมาวัดน้อยนอก
จากว่าครูพามา เราก็เทศน์ให้เด็กนักเรียนบ้างเหมือนกัน แต่ไม่มี
ความต่อเนื่อง อาตมาจึงดีใจที่ได้มีโอกาสมาช่วยเป็นที่ปรึกษา
ของโรงเรียนทอสี

---

* ธรรมเทศนาวันเปิดโรงเรียนทอสี ระดับประถมศึกษา ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

ชาตินี้อาตมาไม่มีลูกเป็นของตัวเอง ไม่มีครอบครัว และยอมรับว่าไม่คิดจะอยากมีด้วย พอใจและภูมิใจในการประพฤติพรหมจรรย์ แต่ในขณะที่เดียวกันอายุมากขึ้นก็มีความรู้สึกอยากจะมีส่วนในการหล่อหลอมเด็กหรือคนรุ่นใหม่ให้ได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาบ้าง เพราะว่าอาตมาก็รู้ว่าตัวเองได้ทำอะไร ได้ความสุขอะไรในชีวิต ก็เกิดจากการที่ได้รับการศึกษาและปฏิบัติธรรม มาอยู่เมืองไทยนานแล้ว มากกว่าครึ่งหนึ่งของชีวิต ตั้งใจมั่นว่าจะใช้ชีวิตในผ้าเหลืองจนวันตาย และตั้งใจด้วยว่าอยากจะทำหน้าที่ อยากรสร้างประโยชน์และความสุขให้แก่ตัวเองและคนอื่นในเมืองไทย พิจารณาอยู่เสมอว่าทำอย่างไรเราจึงจะได้สร้างประโยชน์ได้มากที่สุด ในชีวิตของชาวพุทธเราสองสิ่งนี้คือประโยชน์และความสุข เป็นสิ่งที่เราควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะจะทำให้ทิศทางที่ถูกต้องแก่ชีวิต

ตั้งแต่มาอยู่เมืองไทยครั้งแรก ๆ รู้สึกทั้งแปลกใจ ทั้งเสียใจว่าทำไมวัดวาอารามที่นี่มีเป็นหมื่น พระสงฆ์มีเป็นแสน แต่หลักการของพระพุทธศาสนาเข้าไปมีอิทธิพลต่อค่านิยมของสังคมน้อยแค่นี้ ทำไมหลักการสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาซึ่งเรามั่นใจอย่างยิ่งว่าน่าจะเป็นพื้นฐานของสังคมที่ยอดเยี่ยมไม่ค่อยเห็นปรากฏ ที่มีอย่างชัดเจนและน่าชื่นใจคือความใจกว้างและความมีน้ำใจของคนไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก แต่บางครั้งดูเหมือนกับว่าสังคมไทยชอบเถลไถลไปในทางตรงกันข้ามกับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยไม่ค่อยรู้ตัว

ในสายตาของอาตมา **เอกลักษณ์ของชาวพุทธข้อหนึ่งคือความรับผิดชอบชีวิตของตน** การพยายามเป็นที่พึ่งของตน แต่ในสังคมทุกวันนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่าคนไทยไม่ค่อยรับผิดชอบต่อตัวเองเท่าที่ควรยินดีพึ่งพียงจากภายนอกอยู่เรื่อย ในศาสนาที่สอนให้เราศึกษา**ให้หาความพอดี** รู้สึกว่ามองทางไหนมีแต่ของเกินของขาด สิ่งทีพอดีมีน้อยมาก และผู้ที่ตั้งใจแสวงหาความพอดีในชีวิตก็หายาก อาตมาเคยอ่านคำวิจารณ์ของคนต่างชาติ หรือแม้แต่คนไทยเอง ซึ่งมองเห็นปัญหาสังคมเกิดจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา อาตมา รู้สึกคัดค้านและไม่สบายใจเพราะว่าเห็นปัญหาต่าง ๆ มีเหตุสำคัญในทางตรงกันข้าม คือการที่เราขาดการศึกษาในหลักธรรม ทำให้ไม่ศรัทธาไม่จริงใจ และขาดความสามารถในการนำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เอาแต่บ่นว่า

ในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าท่านให้หลักการในการแก้ปัญหาย่างหนึ่งว่า ให้เรากำหนดตัวปัญหาให้ชัดเจนก่อนเมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ให้แสวงหาเหตุปัจจัยของปัญหานั้น เพราะถ้าจะแก้ต้องแก้ที่เหตุ ที่ปัจจัย ไม่ต้องเสียเวลาแก้ที่อาการของปัญหา อาตมาลองวิเคราะห์เหตุปัจจัยของปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทย ก็ได้ความคิดอย่างหนึ่งว่า สังคมขาดธรรมะเพราะชนชั้นนำของเมืองไทยส่วนมากมีความรู้ทางพุทธศาสนา น้อย เหตุผลสำคัญก็น่าจะอยู่ที่ว่าในหลายสิบปีที่ผ่านมามากของเด็กของตระกูลชั้นนำนี้ส่วนใหญ่เข้าโรงเรียนคริสต์ เข้าโรงเรียนคริสต์แล้ว

ถึงแม้ว่าไม่ได้ถูกล้างสมองหรือไม่ได้ชวนให้เปลี่ยนศาสนา และถึงแม้ว่าได้รับการอบรมในการเป็นคนดี แต่ก็ขาดการศึกษาขาดการอบรมในหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในหลักที่ศาสนาอื่นไม่มี คือด้านการพัฒนาจิตและปัญญา

เมื่อจบจากโรงเรียนคริสต์แล้ว ส่วนมากครอบครัวที่สามารถส่งลูกไปเรียนต่อที่เมืองนอกต้องส่งไปอยู่เมืองนอกเด็กก็ยิ่งห่างไกลศาสนาและวัฒนธรรมของตน ยิ่งซึมซับของตะวันตก พอกลับมาถึงเมืองไทยแล้วก็ทำงาน สุดท้ายก็กลายเป็นผู้มีบทบาทหน้าในสังคม เมื่อเขาขาดความรู้ทางพระพุทธศาสนา ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่เขาไม่สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถาบันหรือในวงการทำงานอยู่ และคงไม่สนใจที่จะทำอย่างนั้นด้วย ดูแผนการพัฒนาในอดีต การพัฒนาประเทศชาติในเกือบทุกด้าน แทบจะมองไม่เห็นอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเลย เพิ่งจะมีเร็วๆ นี้ หลังจากเศรษฐกิจเสียหายแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงปรารภ ทรงให้ข้อคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะวิกฤตเกิดแล้วคนจึงยอมทบทวน ก้อนหน้านั้นไม่มีใครสนใจ ประมาทเดินเลื้อยเหมือนกับไม่เคยได้ยินคำว่าอนิจจัง ในเมื่อศาสนาประจำชาติย้านักย้าหนาเรื่องความไม่ประมาทตลอดแปดเก้าร้อยกว่าปี เป็นสิ่งที่น่าเศร้า

อาตมาเคยถามญาติโยมหลายคน โรงเรียนคริสต์เยอะเยอะ โรงเรียนพุทธไม่มีบ้างหรอก เอ...ไม่เคยได้ยิน รู้สึกจะไม่มี

กระมัง อาตมาถึง เมืองไทยเมืองพุทธ เป็นพุทธมากกว่า ๙๐% โรงเรียนเอกชนเยอะแยะ โรงเรียนที่คิดที่จะนำหลักพุทธศาสนา มาใช้ ไม่มีเลยหรือ น่าจะมีนะผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยที่จะสนใจ มีแต่บอกว่าไม่ทราบ รู้สึกจะไม่มี เพราะฉะนั้นเมื่ออาตมาได้รู้จัก กับคณะผู้บริหารของโรงเรียนทอสี จึงพอใจว่าเรามีโอกาสช่วย สนับสนุนให้พระพุทธศาสนา มีบทบาทในการกำหนดแนวทาง เปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น อาตมามองเหมือนกับว่าสังคม ในปัจจุบัน ถ้าอุปมาเป็นภาพเปรียบเทียบเหมือนกับคนผอม คน ไม่สบาย นั่งอยู่บนกล่องข้าวสาร บ่นแต่หิวๆ หิวเหลือเกิน... ทุกข์ เหลือเกิน... โดยไม่รู้ว่สิ่งที่อยู่รอบตัวคือข้าวสาร ไม่รู้ว่าข้าวสาร คืออะไร ถ้ามว่าข้าวสารคืออะไร ไม่ทราบ รู้สึกจะเคยได้ยินชื่ออยู่ รู้สึกจะเคยเรียนตอนอยู่ชั้น ม.๒ – ม.๓

เมื่อไม่นานมานี้คุยกับเด็กจบ MIT คนหนึ่ง ในสายตา ของโลกคงต้องนับว่าฉลาดมาก อาตมาถามเขาว่าอธิบายมรรค มีองค์ ๘ คืออะไร เขาบอกว่า เดี่ยว ๆ รู้สึกจะเคยเรียนในชั้น ม.๒ – ม.๓ นี้ไม่ใช่เรื่องตลกนะ หรือถ้าตลกก็ตลกร้าย เป็นสิ่งที่ น่าเป็นห่วงมากกว่า ถ้าเด็กที่เรียนถึงระดับนี้ ยังไม่รู้ว่ามรรค ๘ คืออะไร แล้วสังคมเราจะไปรอดหรือ จะเป็นสังคมพุทธแต่ชื่อ ไซ้ใหม่ การรับอิทธิพลจากต่างประเทศที่น่ากลัวที่สุดไม่ใช่วัตถุ ต่างๆ หรือว่าวัฒนธรรมที่ตามองเห็น เช่น พวกร้านฟาสต์ฟู้ด ต่างๆ พวกวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่เห็นด้วยตาเนื้อ ยิ่งกว่านั้น คือแนวความคิดที่เป็นปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ติงามก็ไหล

เข้ามาอยู่เรื่อย และเมื่อเราไม่รู้จักรักของตัวเองที่เราต้อง
ทะนุถนอมและรักษาไว้ เราก็ไม่มีหลักตัดสินใจว่าจะรับอะไรบ้าง
จะรับอย่างไรบ้าง เพราะการที่จะกลั่นกรองสิ่งแปลกใหม่ที่
จะเข้ามาได้นั้นต้องมีหลัก ต้องมีจุดยืนของตัวเอง

ตอนนี้คนส่วนมากไม่มีจุดยืนและไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน
ประเทศชาติไม่มีเป้าหมายชัดเจน เมื่อเราไม่มีเป้าหมายการ
ตัดสินใจการเลือกว่าอย่างไรถูกต้องอย่างไรผิดก็จะยากลำบาก เปรียบ
เทียบง่าย ๆ ว่ามีคนกรุงเทพฯ ต้องการเดินทางไปอุบลฯ ไม่เคยไป
มาก่อน ถ้าเขาถามว่า อยากไปอุบลฯ ออกไปทางวิภาวดีรังสิต
ถูกไหม เราตอบทันทีว่าถูก ถ้าหากว่าลงไปทางหัวหิน ไปอุบลฯ
ได้ไหม ไปไม่ได้ ถ้าไปทางหัวหินผิด เมื่อเราตั้งเป้าหมาย
คืออุบลฯ คำว่าถูก คำว่าผิด มีขึ้นทันที พูดได้เลย ออกจาก
กรุงเทพฯ ไปทางวิภาวดีถูก ไปทางหัวหินผิด แต่ถ้าสมมุติคน
นั้นไม่มีเป้าหมาย ไม่มีจุดหมายปลายทาง อยากจะขับรถไป
เรื่อย ๆ ไปทางวิภาวดีรังสิตถูกไหม ไปทางหัวหินถูกไหม ตอบ
ไม่ได้แล้วแต่ไปทางเหนือก็ได้ ไปทางใต้ก็ได้ ทางเหนือก็มีแหล่ง
ท่องเที่ยวเยอะจะไปทางใต้ก็มีสถานที่ท่องเที่ยวเยอะแล้วแต่จะชอบ
ตอบเรื่องผิดเรื่องถูกไม่ได้

ในระบบการศึกษาในสมัยนี้รู้สึกว่าการกำลังขาดสิ่งสำคัญ
หลายอย่าง เราต้องถามว่าการศึกษามีเพื่ออะไร เราต้องการ
ระบบการศึกษาเพียงเพื่อให้ได้แข่งขันได้ดี หรือเพียงเพื่อให้
ฉลาดแบบเดิม แบบไอคิวสูงอย่างเดียว หรือเราต้องการให้

สิ่งที่สมบูรณกว่านั้น อาตมาเห็นว่าการศึกษาควรจะให้มากกว่านั้น **ความฉลาดไม่ได้จบอยู่ที่ไอคิว** นั้นเป็นแค่ความฉลาดชนิดหนึ่ง เป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าแนวความรู้ที่เราเคยย่ำและเคยเน้นหนักนั้น มักจะไม่มีผลต่อคุณธรรมของคนได้ **เราจะถือว่าพฤติกรรมเป็นเรื่องเล็กไม่ได้** เมื่อเราเห็นความล้มเหลวของเศรษฐกิจ หรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น คอรัปชั่นที่เห็นได้ชัดในเกือบทุกวงการ สิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ยากคือ ผู้ที่มีพฤติกรรมที่มีโทษต่อสังคม มีผู้จบปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก รวมด้วยจำนวนไม่น้อย ซึ่งเป็นบทพิสูจน์ว่า **ความรู้สึกผิด ขอบขัวดี ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดที่เชิดชูความถูกต้อง** ที่มากกว่าสิ่งถูกใจไม่จำเป็นที่จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ **พร้อมกับปริญญาบัตร**

พ่อแม่ที่มีลูกที่จบอุดมศึกษาที่ติดยาเสพติด หรือว่ามีพฤติกรรมเหลวไหลมีมาก ถ้าหากว่าเรากำลังเป็นทุกข์กำลังร้องให้กับลูกที่จบการศึกษาชั้นสูงที่กำลังมีปัญหา เราเอาใบปริญญาบัตรมาเช็ดน้ำตาเราได้ไหม อาตมาว่าไม่มีความหมายอะไรเลย ฉะนั้นอาตมาเห็นว่าโรงเรียนทอสีมีอุดมการณ์ที่ถูกต้องในการที่จะสร้างเด็กที่มีวุฒิภาวะ สร้างเด็กที่ฉลาดในวงกว้าง มีความฉลาดรอบตัว โดยไม่ได้ถือว่าคุณธรรมจริยธรรมหรือศาสนาธรรมเป็นของประดับ หรือเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ถือว่าเป็นแก่นแท้ของชีวิต หลวงพ่อชาซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของอาตมาเคยปรารภว่า ถ้าได้เข้าถึงพุทธศาสตร์แล้วการเรียน

ศาสตร์อื่นจะเป็นไปในทางที่ถูกต้องและนำไปสู่ประโยชน์

คุณธรรมเป็นสิ่งที่เราต้องให้ความสำคัญ การสร้างเด็กและสร้างชีวิตให้มีคุณธรรมนั้น เราต้องช่วยกัน เราต้องมีอุดมการณ์ร่วม หมายถึงว่าผู้ปกครองต้องสนับสนุนในด้านนี้ด้วย ถ้าหากว่าครูสอนอย่างหนึ่ง แต่ผู้ปกครองชักนำเด็กไปทางหนึ่งก็就会有ความขัดแย้ง และคงจะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร การเรียนรู้ของคนเรามันจะเกิดขึ้นได้ในหลาย ๆ ทาง เช่น เด็กเห็นพ่อแม่มีเรื่องไม่ถูกใจกัน ทะเลาะกัน เด็กก็เรียนรู้ นี่คือการศึกษารวมของเด็กด้วย ไม่ใช่ว่าเด็กเรียนเฉพาะเวลาอยู่โรงเรียน สิ่งที่เด็กจะศึกษาในกรณีที่พ่อแม่กำลังไม่พอใจกัน คือว่าผู้ใหญ่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกันอย่างไร เขามีพฤติกรรมอย่างไร ถ้าหากว่าเห็นพ่อแม่ใช้คำพูดหยาบคาย หรือมีการกระทำที่รุนแรงต่อกัน นี่คือการศึกษารวมของเด็กที่เกิดขึ้นนอกโรงเรียน ศึกษาว่าเวลาไม่พอใจต้องทำอย่างไร เพราะถือว่าพ่อแม่เป็นครู เด็กก็จะเรียนรู้จากพ่อแม่อยู่ตลอดเวลา เมื่อพ่อแม่มีเรื่องผิดหวัง เขาทำใจอย่างไร เวลาพ่อแม่เป็นทุกข์ เขาทำใจอย่างไร เขาจะเรียนรู้ตลอดเวลา ไม่ใช่เรียนรู้เฉพาะเวลาดูหนังสือ หรือเวลาอยู่ที่โรงเรียน

สมมุติว่าลูกสังเกตเห็นว่าทุกครั้งที่คุณพ่อมีเรื่องไม่สบายใจ ท่านกินเหล้า นี่คือการเรียนรู้ของเด็กว่าการกินเหล้าคือการแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ พ่ออาจจะสั่งสอนว่าเหล้าเป็นสิ่งที่ไม่ดีนะลูก เด็กโตแล้วอย่าไปกินนะ แต่คำพูดนี้ไม่มีน้ำหนัก สิ่งที่มีน้ำหนัก

คือพฤติกรรมที่เด็กเห็น เด็กเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา บางทีเราไม่ได้สังเกต เด็กก็ตาโตอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา **เราต้องเป็นครูอยู่ในบ้านด้วย** และครูโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน สิ่งที่เราสอนเด็กไม่ได้จบอยู่ที่วิชาความรู้ แต่เราสอนทางจิตใจ และสอนโดยท่าทีด้วย เราต้องรักษาอารมณ์ของตัวเองไว้เป็นอย่างดี มีสิ่งทำทนายอยู่ตลอดเวลา

สิ่งหนึ่งที่ต้องการให้เด็กได้รับ และเป็นสิ่งที่ทุกวันนี้ไม่ค่อยมีใครกล่าวถึงเท่าที่ควร นั่นคือความอดทน **พระพุทธองค์สอนว่า ความอดทนเป็นเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง** พุดอีกนัยหนึ่ง ความอดทนเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์สูงสุดในการเข้าถึงความสุขที่แท้จริง สังคมที่บูชาวัตถุหรือถือว่าคุณเจริญวัดได้ด้วยยี่ห้อรถยนต์ที่ขับ เสื้อผ้าที่สวมใส่ หรือความใหญ่โตมโหฬารของบ้าน **ในสังคมที่วิปริตเช่นนี้ คนมักมีความคิดผิดว่าเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของความเจริญคือวิถีชีวิตที่พ้นจากความอดทนต่อสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา สามารถจัดแจงชีวิตให้สะดวกสบาย ไม่มีอะไรยากลำบาก เรียกว่า สบาย เจริญ แต่ชีวิตที่ไม่ต้องอดทน หรือรังเกียจที่จะต้องอดทน รังเกียจสิ่งที่ไม่ถูกใจ เป็นชีวิตที่ขาดแคลน เป็นชีวิตที่อ่อนแอและชีวิตที่อันตราย**

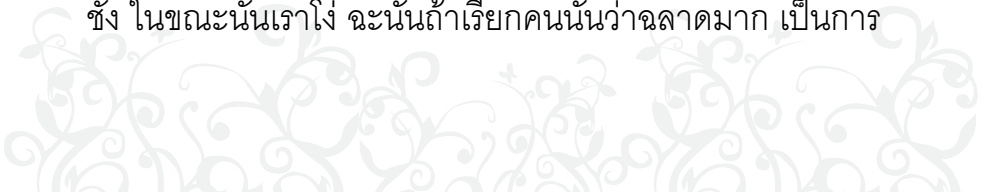
ไม่ว่าเราจะจัดแจงชีวิตอย่างไรก็ตาม เราจะต้องมีโอกาสผิดหวังได้ และในการวิจัยไม่นานมานี้ ปรากฏว่าคุณธรรมข้อหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือท่าทีต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ที่

ประสบความสำเร็จในขั้นสูง ไม่ใช่ว่าเขาจัดการทุกสิ่งทุกอย่าง
 ไปในทางที่ราบรื่นไม่มีอุปสรรคไม่มีปัญหา แต่เป็นผู้ที่มีจิตใจ
 เข้มแข็งและเมื่อเกิดอุปสรรคก็ถือว่าเป็นเรื่องสนุก เป็นเรื่อง
 ทำทาย มีความสุขในการแก้ปัญหา ไม่ได้เกิดความกั๊กกั้ม
 ซึมเศร้าน้อยอกน้อยใจ ว่าทำไมเรื่องนี้ต้องเกิดขึ้นกับฉัน มองคน
 อื่นกำลังเจริญก้าวหน้า อิจฉา เอ...ทำไมมีปัญหาแต่เราคนเดียว
 ทำไมเพื่อนไม่เห็นจะเป็นอย่างนี้ซักที นี่คือความคิดผิดที่เกิดขึ้น
 กับผู้ที่ไม่มีความอดทน จิตใจอ่อนแอ

เอาตามขอเปรียบเทียบว่าความฉลาดแบบไอคิวมัน
 เหมือนกับเป็นทรัพย์ากรอย่างหนึ่ง แต่อารมณ์ความรู้สึกและ
 คุณธรรมต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราสามารถใช้ทรัพย์ากรนั้นให้
 เกิดประโยชน์ สมมุติว่าเรามีเหมืองแร่อยู่ในที่กันดาร แร่นั้น
 มีมาก ตอนนีแแร่ขายได้ในราคาดี แต่เส้นทางออกจากเหมือง
 แร่ไปสู่ตลาดขาดเสียหายเพราะฝนตก ทรัพย์ากรแร่นั้นก็ไม่
 เกิดประโยชน์ จะว่ารวยก็รวย แต่ความรายนั้นไม่มีความหมาย
 เพราะเราไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้ ไม่สามารถที่จะเปลี่ยน
 แร่เป็นเงินตราได้ ความฉลาดของคนเราไม่ใช่ว่ามันอยู่กับเรา
 ตลอดเวลา หยิบขึ้นมาใช้เมื่อไหร่ก็ได้ ถ้าในโอกาสที่เราเกิดความ
 โกรธ ความฉลาดก็ดับหายไปทันที คนเราฉลาดเฉพาะเวลาที่
 ไม่มีอารมณ์ครอบงำจิต ในขณะที่มีอารมณ์ครอบงำจิต ในขณะที่
 ที่มีความโลภความอยากได้มีความอิจฉาพยาบาทความเกลียด
 ชัง ในขณะที่นั้นเราโง่ ฉะนั้นถ้าเรียกคนนั้นว่าฉลาดมาก เป็นการ

พูดตามสำนวนทั่วไป แท้ที่จริงแล้ว ความฉลาดเกิดดับเกิดดับ
ความโง่ก็เกิดดับเกิดดับ

เราต้องการจัดระบบการศึกษาที่ฝึกให้เด็กสามารถ
ปกป้องความฉลาด ไม่ให้ความโง่ครอบงำจิต ต้องการ
ให้เด็กอยู่ในภาวะที่ใช้เหตุผลได้อยู่เสมอ และเป็นผู้ที่มีสติ
อยู่ในปัจจุบัน สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องเผชิญ
อยู่เสมอไม่ว่าสิ่งใดที่ชอบ สิ่งใดที่สงบ สิ่งใดที่สบายก็วิ่งเล่น
ตามทันที สิ่งใดที่ไม่ชอบ สิ่งใดที่ไม่ถูกใจ ไม่เอา อย่างนี้เรียก
ว่ายังเป็นเด็กเล็กอยู่ ถ้าวิ่งตามความชอบใจ ความไม่ชอบใจก็
อันตรายมากเพราะสิ่งที่ชอบใจ สิ่งทีกระตุ้นกิเลสเรา แต่ไร้แก่น
สารสาระหรือสิ่งที่เป็นอันตรายในระยะยาวมีมาก และสิ่งที่ไม่
ถูกเราใจแต่มีประโยชน์มีจำนวนมากเช่นเดียวกัน **ความรู้สึ**กที่
เกิดขึ้นเป็นปฏิกริยาต่ออาการกระตุ้นจากภายนอก เป็นสิ่งที่
เราต้องรู้จักและรู้เท่าทัน เราต้องสามารถถอนออกมาจาก
ความรู้สึคนั้น มากลั่นกรองอีกทีว่าถูกหรือผิด ต้องมีความ
อดทนต่อความรู้สึกรู้สึกของตัวเอง เพื่อเราจะสามารถทำสิ่งที่ถูก
ต้อง เพราะฉะนั้นปัญญาที่เป็นความรู้รู้ความเข้าใจในหลักการ
ต่างๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่สมบูรณ์ แต่ปัญญาที่สูงกว่านั้น
คือปัญญาที่เกิดจากจิตใจที่ปกติ จิตใจที่สงบ

เราจะคิดได้ คิดในทางที่สร้างสรรค์ เราต้องรู้จักพัก
จากความคิดบ้าง รู้จักเป็นอิสระจากความคิดบ้าง เช่น ถ้าเรา
สร้างบ้าน แล้วปิดมิดชิดเราก็หายใจไม่ออก ร้อนด้วย อึดอัด

หายใจไม่ออก เราต้องเปิดช่องให้อากาศถ่ายเท ถ้ามองในแง่วัตถุ ทำไมเปิดไว้เช่นนั้น ไม่มีอะไรมันเสียที่เปล่าๆ ไม่มีอะไรที่ตามองไม่เห็น แต่ถ้าหากไม่มีช่องว่าง สิ่งที่มีอยู่ก็ไม่สามารถจะเกิดประโยชน์เท่าที่ควร ความคิดเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชีวิตเรามาก แต่ถ้าหากเราคิดแบบเรื่อยเปื่อย คิดอย่างไม่มีระเบียบ ความคิดนั้นไม่สามารถที่จะเกิดประโยชน์ต่อชีวิตเราเท่าที่ควร ในแง่นี้แหละที่ระบบการศึกษาของตะวันตกจะไม่กล่าวถึงเลย ไม่เข้าใจเลย สมรรถภาพนาจึงเป็นส่วนสำคัญ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความคิด เพราะถ้าเราวิเคราะห์ความคิดของตัวเอง จะเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหลถึง ๘๐-๙๐ % วกวนวกเวียนอยู่ในเรื่องเก่า ไม่สร้างสรรค์ ไม่เกิดประโยชน์ ไม่เป็นการแก้ปัญหาแต่อย่างใด ทำให้รู้สึกเหนื่อยจำเจซ้ำซากอีกต่างหาก ถ้าเรามีจิตใจที่สามารถปล่อยวางความคิดที่ไม่เกิดประโยชน์ เราจะรู้สึกปลอดโปร่งผ่องใสไม่เครียด มีความสุข และเป็นการเปิดช่องให้ความคิดที่เหมาะสม ความคิดที่ตรงตามความเป็นจริง หรือความคิดใหม่ ความคิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนจะเกิดขึ้นมาได้

ในการพัฒนาชีวิตของเด็ก เรื่องนามธรรมสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากเราต้องการให้เด็กคิดเป็น เรายังต้องการให้เด็กสามารถทำจิตใจสงบ เพื่อเป็นพื้นฐานของปัญญาด้วย ในสมัยปัจจุบันทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อัตราการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นๆ ทุกปี แค่ ๓๐ ปีที่แล้ว ๕๐ ปี

ที่แล้วเราสามารถเรียนหนังสือถึงระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ได้วิชาที่สามารถพึ่งได้ตลอดชีวิต ปัจจุบันไม่เป็นอย่างนั้นแล้ว เพราะวิชาการต่างๆ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกวันนี้เชี่ยวชาญในด้านไหนก็แล้วแต่ จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา บางทีวิชาที่เรียนอยู่เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว ต้องทิ้งหมดเลยก็มี **เพราะฉะนั้นคุณธรรมที่ต้องการทุกวันนี้ คือต้องการเด็กที่ฉลาดในเรื่องความเปลี่ยนแปลง หรือทางภาษาพระเรียกว่า ฉลาดในเรื่องอนิจจัง** ถ้าหากว่ายึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือว่าแนวความคิดอย่างหนึ่งจะทำให้ **ไม่ทันเขาแล้ว** แต่คนที่มีความยืดหยุ่นที่ไม่ย่อหย่อน ความยืดหยุ่นที่สามารถมองของเก่า ความคิดเก่า มองด้วยจิตใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดว่าเพราะเก่าแล้วต้องดี

การที่เราสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัย จึงทำให้เกิดความรู้ว่าส่วนไหนที่เราต้องยอมรับที่เราแก้ไม่ได้ ส่วนไหนที่เราแก้ได้หรือส่วนไหนที่เราพัฒนาได้ **นี่คือความฉลาดที่เราต้องการ** ถ้าเราไม่ฉลาดในเรื่องนี้ บางสิ่งบางอย่างที่ควรจะต้องแก้ เราก็ไม่แก้ โดยคิดว่าอย่างไรเสียคงจะต้องเป็นอย่างนี้ตลอดไป ต้องยอมรับ เลยยอมรับในสิ่งที่ไม่ควรยอมรับ แต่สิ่งที่ควรยอมรับ สิ่งที่อยู่เหนือวิสัยที่จะแก้ ก็ทุ่มเทพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ อยู่ในจุดนั้น และเมื่อไม่ได้ผลก็เกิดความท้อแท้หมดกำลังใจ บางทีก็น้อยใจว่าทำดีไม่ได้ดี ไม่ใช่ทำดีไม่ได้ดีหรอก แต่ทำดีไม่ถูกจุดของมันต่างหาก ผลจึงไม่ดีเท่าที่ควร ครูบาอาจารย์เคยบอก

เหมือนกับคนตกปลาในหนองที่ไม่มีปลา เขาจะขยันหมั่นเพียรเท่าไร ก็ไม่มีวันที่จะได้กินปลาชุกที่ เราต้องฉลาด อยากราน้ำอย่าพึ่งไปหาในทะเลทราย ให้เรากำหนดจุด ให้เรารู้ความเป็นไปได้ ในเรื่องนั้น ไม่เป็นไปตามความหวัง อย่าเอาความหวังมาพูด

เรื่องหนึ่งที่ต้องการความฉลาด คือในการระงับความคิดปรุงแต่ง เพราะเมื่อเราคิดปรุงแต่งด้วยความอยากหรือด้วยความไม่อยาก จะทำให้จิตใจปั่นป่วนเป็นทุกข์ แล้วมองไม่เห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง สมมุติว่าเกิดกลัว กลัวว่าอะไรสักอย่างจะเกิดขึ้นในอนาคต แล้วปล่อยให้จิตคิดด้วยความกลัว ในเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่จะเกิดขึ้นได้แต่คงไม่เกิด ด้วยพลังของความคิดซ้ำซากววนเรื่อย ๆ ความเป็นไปได้ของสิ่งนั้นดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นๆ แท้ที่จริงไม่เพิ่มหรอก เพิ่มขึ้นเฉพาะในความรู้สึกเท่านั้น เพิ่มขึ้นเพราะอะไร ไม่ใช่เพราะข้อมูลมากขึ้น แต่เพิ่มขึ้นเพราะความคิดปรุงแต่งนั่นเอง เรื่องที่อาจจะเกิดขึ้นมีโอกาสหนึ่งในร้อย ก็เลยกลายเป็นสิ่งที่คงจะเกิดขึ้นเจ็ดสิบในร้อย ผลสุดท้ายแล้วเป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นแน่ๆ จึงวิตกกังวลเป็นทุกข์ ด้วยความปรุงแต่ง

เอาตามยกตัวอย่างให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีจุดเด่นอยู่ที่วิธีการปฏิบัติ วิธีการพัฒนาชีวิตซึ่งในภาษาพระเราเรียกว่าสิกขาหรือศึกษา ชาวตะวันตกในสมัยนี้มีจำนวนมากที่หันมาสนใจพระพุทธศาสนา เพราะประทับใจว่ามีคำสั่งสอนในขั้นปฏิบัติที่สามารถเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ เทียบกับศาสนาบาง

ศาสนาที่มีคำสอนในระดับอุดมการณ์ว่าคนที่ดีเป็นอย่างไร แต่ขาดคำสอนในภาคปฏิบัติ เมื่อใครดูชีวิตของตัวเองมักจะรู้สึกว่า มีช่องว่างที่กว้างไกลระหว่างสิ่งที่ศาสนาสอนว่าเราควรจะเป็น และที่เราเป็นอยู่จริง ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่จึงมองตัวเองในแง่ร้ายว่าเป็นศาสนิกชนที่แย่ ไม่สามารถเป็นอย่างที่พระศาสดาต้องการ บางคนค้นคัมภีร์ หรือเข้าไปหาผู้สอนเพื่อจะได้อุบายช่วยแก้ปัญหา ปราบกฏว่าไม่ได้รับคำตอบที่พอใจ หลายคนบอกว่ารู้สึกว่ทางที่เขาเดินตันเสียแล้ว ต้องหาทางใหม่

ผู้หันมาสนใจในพุทธศาสนาหลายคนประทับใจว่าศาสนาเราชัดเจนมาก มีข้อวัตรปฏิบัติที่มีเหตุผลและไม่เหลือวิสัย มีการวิเคราะห์ปัญหา ชี้ให้เห็นเหตุปัจจัย แล้วก็บอกวิธีปฏิบัติ ถ้าในระหว่างการแก้ปัญหาอย่างนี้หรือการพัฒนาอย่างนี้ เกิดปรากฏการณ์อย่างนี้ ก็ใช้วิธีอย่างนี้แก้ ถ้าต้องการให้พัฒนาในด้านนี้ให้ทำอย่างนี้ ต้องการคุณธรรมอย่างนี้ต้องสร้างเหตุปัจจัยอย่างนี้ๆ มันละเอียดอ่อนมาก มีทุกสิ่งทุกอย่างที่เราต้องการ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่ทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อบรรลุถึงชีวิตที่เยือกเย็น และชีวิตที่นำโดยสติปัญญา ไม่เป็นไปตามอารมณ์หรือเพ้ออารมณ์ชั่ววาบ ธรรมะทำให้ชีวิตมนุษย์มีแก่นสารและทำให้เราสามารถสร้างความสุขและประโยชน์ทั้งแก่ตัวเอง แก่คนอื่นและสังคมและแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายได้

ฉะนั้นอาตมาเห็นว่าวันนี้ ที่เราทั้งหลายได้มาร่วมกันในพิธีเปิดโรงเรียนทอสี ระดับประถมศึกษา เป็นโอกาสอันเป็นมงคล และเป็นนิมิตรหมายที่ดีสำหรับสังคมเรา เพราะหวังว่าต่อไปนี้โรงเรียนทอสีจะมีส่วนในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาภาคปฏิบัติในระบบการศึกษาของไทย โรงเรียนที่มีอุดมการณ์อย่างนี้หาได้ยาก อาตมาคิดว่าเราทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าในฐานะเป็นคุณครู หรือในฐานะเป็นผู้ปกครอง ก็กำลังจะเข้ามาในโครงการที่น่าชื่นใจและน่าภูมิใจยิ่ง เราทั้งหลายมีโอกาสสร้างเด็ก สร้างลูกหลานของเราให้เป็นผู้ที่ฉลาดด้วย มีความสุขด้วย มีคุณธรรมที่สังคมไทยเชิดชูตั้งแต่โบราณ เช่น ความกตัญญูกตเวที ความอ่อนน้อม ถ่อมตน ความอ่อนโยน พร้อมด้วยความรู้ ทางวิชาการสมัยใหม่ ประสานกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกลมกลืนกันอย่างงดงาม โดยมีหลักพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เด็กตลอดชีวิตของเขา อาตมาจึงขออนุโมทนาคุณะผู้บริหารคณะคุณครูและผู้ปกครองทุกคนที่ได้มาสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนทอสี อาตมาตั้งใจว่าจะพยายามเป็นที่พึ่งและเป็นกัลยาณมิตรของโรงเรียนทอสีตลอดไป

เพาะปัญญาแนวพุทธ*

วันนี้ถือว่าเป็นวันสิริมงคล วันที่เราได้ประกอบพิธีเปิด “อาคารเพาะปัญญา” ชื่อของอาคารก็บ่งชี้โดยตรงถึงจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของการศึกษาวิถีพุทธ คำว่าพุทธะ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หรือ ความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน สิ่งแรกที่พวกเราทั้งหลายต้องสำนึก และพยายามจะเข้าใจ อยู่เสมอก็คือ พุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญา มีปัญญาเป็นคุณธรรมสูงสุดในชีวิตของมนุษย์ พระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์ และมีความแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ตรงจุดนี้ ตรงจุดที่เราเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางของศาสนา เป็นจุดที่ตั้งของศาสนา โดยถือว่ามนุษย์เราจะเจริญหรือจะเสื่อมอยู่ที่มนุษย์เราเอง

เราไม่เชื่อว่ามีพระเจ้าที่ไหนที่จะดลบันดาลให้เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เราไม่เชื่อเรื่องการอ่อนน้อมให้ได้ผลอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะมนุษย์เรามีความเชื่อมั่นมีศรัทธาในความ

สามารถ และในสติปัญญาของมนุษย์เราเองที่จะดำเนินชีวิตในทางที่ดีงาม

พระพุทธศาสนาถือว่าผู้ที่ได้พัฒนาตัวเองถึงจุดสุดยอดแล้วถือว่าสูงสุดในจักรวาล แม้เทวดา แม้พระพรหม แม้พระเจ้าทั้งหลาย ต้องมากกราบมาไหว้ นี่คือการประเสริฐที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ความเชื่ออย่างนี้ ความมั่นใจอย่างนี้เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตของชาวพุทธ ซึ่งตรงกับชีวิตแห่งการเรียนรู้

ถ้ามองศาสนาทั้งหลายในโลก เราพอจะแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ แต่ถ้ามองเป็นระบบจะขอใช้คำภาษาอังกฤษ ศาสนาส่วนมากโดยเฉพาะศาสนาที่บังเกิดขึ้นในตะวันออกกลาง เป็น Belief system ส่วนศาสนาที่เกิดขึ้นที่อินเดีย เป็นคนละกลุ่มคนละประเภท เป็นศาสนาคนละอย่าง ซึ่งทำให้นักวิชาการตะวันตกยังไม่ค่อยจะยอมรับว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนา เพราะว่าชาวตะวันตกเป็นผู้ให้คำจำกัดความของศาสนา และถือว่าต้องมีความเชื่อในสิ่งสูงสุดจึงจะเป็นศาสนาได้

แต่ของพุทธ เรายืนยันว่าเราเป็นศาสนาแต่ไม่ใช่ศาสนาตามความเข้าใจของนักวิชาการตะวันตก เราถือว่ามีศาสนาอีกประเภทหนึ่งซึ่งไม่ใช่ Belief system แต่เป็น Education system ฉะนั้นขอให้เข้าใจในจุดนี้ จุดนี้สำคัญมาก ไม่อย่างนั้นจะกลายเป็นว่า ทุกศาสนาเหมือนกันหมดสอนให้เป็นคนดี ซึ่งเป็นความคิดสำเร็จรูปที่เกิดจากความไม่สนใจศึกษา

การที่เราจะได้สำนึกในความแตกต่างของศาสนา ไม่ใช่เพื่อยกตนข่มท่าน เพื่อที่จะว่าเราดีกว่า แต่เพื่อให้เราเข้าใจศาสนาของตนให้ถูกต้องและเพื่อจะได้ประโยชน์จากศาสนาของตัวเองให้มากที่สุด พุทธศาสนาคือ Education system หรือระบบการศึกษา ดูจากคำว่า ไตรสิกขา ซึ่งเป็นคำสรุปคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งไม่ใช่เรื่องความเชื่อ แต่ว่าเป็นเรื่องการเรียนรู้ การปฏิบัติ โดยเน้นในทางปฏิบัติมากที่สุด เป็นระบบการพัฒนา มนุษย์

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นหลักของการศึกษาของลูกหลานเรา ยิ่งในเมื่อเราอยู่ในประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นเมืองพุทธมานานหลายร้อยปี หรือเป็นพันกว่าปีแล้ว แล้วแต่จะนับ ซึ่งเบื้องหลังวัฒนธรรม หลายสิ่งหลายอย่างช่วยให้เรามีพื้นฐาน มีสัมมาทิฐิในระดับพื้นๆ พอที่จะใช้ในการพัฒนาตัวเองต่อไป หรือที่จะให้ลูกหลานเราได้พัฒนาหรือได้ศึกษาต่อไป

เอาตามใจมีความเชื่ออยู่เสมอว่า ปัญหาในสังคมเมืองไทยหลายอย่าง ซึ่งอาจจะเคยมีผู้ตำหนิว่าเป็นผลจากการเป็นเมืองพุทธ แท้ที่จริงแล้วปัญหาเกิดจากการที่ยังเข้าไม่ถึงพุทธ ไม่ใช่เพราะเป็นพุทธมากเกินไป แต่เป็นเพราะเป็นพุทธน้อยเกินไป เมื่อเราพูดถึงศาสนาพุทธ เราจะเห็นชัดว่ามี ๒ ระดับ มีระดับสังฆธรรมความจริง และมีระดับวัฒนธรรม

สัจธรรมความจริงเราถือว่าไม่เปลี่ยนแปลง เป็นความจริงของธรรมชาติทุกยุคทุกสมัย แต่การที่เราจะเอาหลักสัจธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของบุคคลหรือในชีวิตของสังคม อันนั้นก็มีความแตกต่างกัน อย่างเช่น ในโลกพุทธฝ่ายเถรวาท ระหว่างการเป็นพุทธไทย พุทธลาว พุทธศรีลังกา พุทธพม่า มันก็ยังมี ความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ละประเทศไม่ใช่ว่าจะเป็นพุทธล้วน เพราะว่าคนไทยอยู่ในโลกไม่รู้กี่พันกี่หมื่นปีแล้ว แต่เพิ่งจะเป็นพุทธไม่กี่ร้อยปี

ถ้าเป็นพุทธเถรวาทที่สืบมาจากศรีลังกาตั้งแต่สมัยสุโขทัยก็ยังไม่ถึงพันปี ฉะนั้นเป็นเรื่องธรรมดาในเมื่อพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาเด็ดขาดที่มองศาสนาอื่นว่าเป็นศัตรูที่จะต้องขจัด ที่จะต้องทำลาย หรือต้องพยายามให้ผู้นับถือศาสนาอื่นหันมาเป็นพุทธหมด ก็ใช้วิธีเผยแพร่ที่เรียกว่า สันติวิธี

ศาสนาพุทธมาเจอกับศาสนาผีศาสนาพราหมณ์ก็ไม่ได้มองเป็นศัตรู พยายามเป็นกัลยาณมิตร พยายามที่จะเข้ากันได้ ส่วนที่ไม่ขัดแย้งโดยตรงก็ปล่อยไป มีความเคารพในผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับตัวเอง อันนี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของพุทธอย่างหนึ่ง ฉะนั้นถ้าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ ก็จะต้องมีลักษณะเป็นพุทธผสม มีศาสนาพราหมณ์ผสมอยู่ และความเชื่อเรื่องผีผสมอยู่บ้าง

ตอนหลังก็มีแนวความคิดจากตะวันตกเข้ามาผสม แต่ผสมอย่างเปิดเผยบ้าง อย่างซ่อนเร้นบ้าง เพราะว่าหลายคน

ยังอาจจะเข้าใจว่าเราสามารถจะเอาวิถีชีวิตบางอย่าง หรือ เทคโนโลยี หรืออะไรจากตะวันตกมา โดยไม่มีผลกระทบต่อ ความเชื่อถือหรือศาสนาของตัวเอง ซึ่งอาจมาถือว่า ถ้าไม่เข้าใจ หลักการของศาสนาของตัวเองอย่างชัดเจน ไม่เข้าใจแนว ความคิด ปรัชญาความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังสิ่งที่ เราได้ยืมมาหรือเอามาใช้ ของเราก็อาจจะเสื่อมโดยเราไม่รู้สึ กตัว ซึ่งอย่างนี้เราก็เห็นไม่ยากในสังคมปัจจุบัน

ในการดำเนินการศึกษาวิถีพุทธ เราถือว่าเราต้อง พยายามเอาทั้งสองอย่าง คือ หนึ่ง เราต้องการเข้าถึงหลักแท้ ของพระศาสนา และ สอง คือ ต้องการพุทธศาสนาในระดับ วัฒนธรรมที่ดีงาม ที่สอดคล้องกับหลักแท้ ถ้าเราเจอสิ่งใดเป็น สิ่งที่ยอมรับทั่วๆ ไป แต่ดูแล้วว่าเป็นความเสื่อมจากหลักเดิม หรือเข้ากับหลักเดิมไม่ได้ ไม่ใช่ว่าจะต้องรักษาเพียงเพราะว่า เป็นของเก่าแก่

เราไม่ใช่อนุรักษ์นิยมในทำนองว่าจะอะไรเป็นของเก่าก็ดี หมด แต่ก็ไม่ใช่ว่าปฏิเสธของเก่าหมด ต้องทันสมัยมันจึงดี ทุก วันนี้นคนงมายในคำว่า ทันสมัย กลายเป็นว่า ทันสมัย แปลว่า ดี คือเราเอาความยึดมั่นถือมั่นเข้ามาหลายอย่าง มาสิ่งสู่อยู่ใน สมองโดยไม่รู้ตัว อย่างเช่น ยิ่งเร็วยิ่งดี เราอาจจะไม่ค่อยคิด แต่ ว่าหลายสิ่งหลายอย่างที่พัฒนา เพื่ออะไร เพื่อให้เร็วขึ้น โดยไม่ ได้พิจารณาว่า เร็วขึ้นดีจริงหรือ

เราต้องมีหลักตายตัว ต้องมีหลักการบางอย่างเพื่อ

กลั่นกรองเลือกเฟ้นว่าจะเอาอะไรอย่างไร ถ้าเราไม่มีหลักการที่ชัดเจน เราจะสับสน แล้วจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปจากสิ่งที่ตั้งถามอยู่เรื่อย ในการพัฒนาการศึกษาวิถีพุทธ เราต้องการการศึกษาเหมือนในโรงเรียนทั่วไป วิชาการ วิชาชีพต่างๆ เราก็เอาใจใส่แน่นอน แต่ว่าต้องการให้อยู่ในกรอบของการพัฒนาที่ตรงตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งในเรื่องนี้เราเอาหมวดธรรม เรื่องการภาวนา เป็นหลัก

การภาวนาไม่ได้หมายถึง การนั่งหลับตาอย่างที่คนเข้าใจกันเป็นส่วนใหญ แต่หมายถึง การพัฒนาหรือทำให้สิ่งที่มีคุณค่าเกิดขึ้นในชีวิต ทางพุทธศาสนาของเราถือว่าการพัฒนานั้นมีสองด้าน **ด้านนอก และ ด้านใน**

การพัฒนาด้านนอกที่ต้องการ คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หนึ่ง ทางด้านวัตถุ สอง ในด้านสังคม ให้เป็นไปในทางที่ดีงาม เกิดประโยชน์ เกิดความสุข ทั้งแก่ตัวเอง แก่คนรอบข้าง และแก่สังคมทั่วไป

ส่วน ด้านใน ต้องการให้ปฏิบัติต่อความจริงของจิตใจของเราในทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเราแบ่งเป็นสองด้าน ด้านหนึ่งคือ Emotion ด้านความรู้สึก อารมณ์ อีกด้านหนึ่ง ซึ่งเรายกเป็นอีกด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ด้านปัญญาทั้งหมด เป็นเรื่องภายใน แต่ว่าเราแยกปัญญาออกเป็นพิเศษเพราะถือว่าเป็นหัวใจ หรือ เป็นแก่นแท้ของการภาวนา หรือ การพัฒนาของมนุษย์ทุกด้าน

ในระบบการศึกษาทั่วไป การพัฒนาด้านในจะไม่ค่อยเป็นระบบ ถึงแม้ทุกโรงเรียนหรือผู้บริหาร ผู้ปกครองทุกคนจะยอมรับว่า ถ้าเด็กมีความอดทนเป็นคนดี มีความกตัญญู เด็กเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ก็ดี แต่วิธีที่จะปลูกฝังให้สิ่งที่ดีงามเหล่านั้นนั้นมีขึ้นในจิตใจของเด็ก ไม่ค่อยจะชัดเจน มันกระท่อนกระแท่น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูบ้าง ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมบ้าง มันไม่เป็นระบบ

พุทธศาสนามีการพัฒนาที่เป็นระบบที่ชัดเจนที่สุด และเราถือว่าผู้ตั้งระบบนี้คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่มีปัญญายอดเยี่ยมที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และพระพุทธรองค์ไม่ได้สอนพระสาวกปีสองปีสามปี พระพุทธรองค์สอนถึง ๔๕ ปี

พระพุทธรองค์ได้ทรงยืนยันว่า ก่อนที่ท่านจะปรินิพพาน ท่านจะสอนให้หมดทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นต่อการพัฒนาต่อการเจริญในสิ่งที่ดีงามของพระสาวก เพราะฉะนั้นเรามั่นใจได้ว่าระบบของเราสมบูรณ์ บางคนอาจจะมีความรู้สึกว่าสมบูรณ์เกินไปก็ได้ เรายุยคำสอน เพราะว่ามากเหลือเกิน จนกระทั่งมีปัญหาว่าจะจับประเด็นไหนมาใช้ หรือว่ามาเน้น แต่พอเรามีกรอบของการพัฒนา ๔ ด้านมันจะเริ่มชัดเจนขึ้นเพราะว่าเป็นกรอบใหญ่ กรอบนี้เราเรียกว่า ภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา และ ปัญญาภาวนา

การพัฒนาความสัมพันธ์ต่อโลกทางวัตถุเริ่มต้นจาก

ร่างกายของตัวเอง เพราะถือว่าเป็นวัตถุที่ใกล้ชิดที่สุดของเรา กับ จิตใจของเรา คือ ต้องการให้เด็กฉลาด ต้องการให้ปฏิบัติ ให้ถูกต้องต่อสุขภาพร่างกาย อันนี้ก็เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรู้จักประมาณในการทานอาหาร ทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ไม่ได้หลงใหลแต่ในรสอร่อยของอาหาร

ความฉลาดพื้นฐานของชีวิต จำเป็นใหม่ที่จะต้องเน้น ในเรื่องนี้ จำเป็นมากใหม่ เพราะว่าเป็นสิ่งที่น่าคิดอยู่มากว่า ทั้ง ๆ ที่โลกเราพัฒนา ในประเทศที่กำลังพัฒนาตามหลักของ ตะวันตกมากที่สุด อย่างเช่น อเมริกา จะมีปัญหาเพราะนิสัยการ กินมากเหลือเกิน ตอนนี้นักอเมริกันเป็นโรคอ้วนตั้งกว่าร้อยละ ๕๐ และมีโรคอะไรต่ออะไรเกิดขึ้น เป็นปัญหาต่อชีวิตคน ต่อ สุขภาพของประชาชน และต่อเศรษฐกิจประเทศชาติอย่างมาก

ทุกวันนี้วัยรุ่นกำลังจะเป็นเบาหวานกันมาก เบาหวาน แต่ก่อน ๔๐ ๕๐ ๖๐ ปี คนถึงจะเป็นกัน เดี่ยวนี้วัยรุ่นเป็น แล้ว เพราะนิสัยการกิน ฉะนั้นในเมื่อเดิมที เรามีธรรมชาติ ที่จะหลงใหลอยู่แล้ว อย่างที่หลวงพ่อบอกว่า **จิตใจของคนที่ยังไม่ได้อบรมเหมือนกับน้ำที่จะไหลไปสู่ที่ต่ำ** เมื่อเรามีนิสัยเดิมอย่างนั้นอยู่แล้ว ยังมีผู้โฆษณาให้นักธุรกิจหรือว่า บริษัทต่างๆ มาบอกให้คนเข้าใจว่า อาหารไม่มีคุณค่าเป็นอาหารที่น่ากินที่สุด ก็มีปัญหามาก

ถ้าเด็กไม่มีสติปัญญาเข้าใจในเรื่องนี้ ชีวิตของตัวเอง ก็เสียเสียแล้ว เพราะสุขภาพไม่ดี ด้านอื่นๆ ของชีวิตจะพัฒนา

ได้ยาก นี่คือการทำให้ศึกษาให้รู้จักพัฒนาความสัมพันธ์
ต่อสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราถือว่าเป็น
ของเรา รวมถึงเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ที่ทางภาษา
พระเรียกว่า ปัจจัย ๔ ต้องการให้เด็กฉลาดในการปฏิบัติต่อสิ่ง
เหล่านี้ ให้รู้จักความพอดี รู้จักมีความสุขในโลกวัตถุ โดยที่
ไม่อาศัยความทุกข์ของคนอื่น ที่ไม่อาศัยการเบียดเบียน ไม่
ว่าเบียดเบียนตน ไม่ว่าเบียดเบียนคนอื่น เบียดเบียนใคร
ต้องการให้เด็กฉลาดในเรื่องสื่อ ให้รู้เท่าทันการโฆษณา รู้เท่า
ทันเทคโนโลยีต่างๆ

ทุกวันนี้เราอยู่ในโลกแห่งเทคโนโลยี สิ่งที่ยั่วยุจริตใจ
ของคนเพิ่มมากขึ้น เป็นเรื่องสำคัญมากที่เราจะสอนเด็กให้รู้
เท่าทัน ให้รู้จักเห็นคุณค่า เห็นคุณเห็นโทษ รู้จักวิธีปฏิบัติต่อสิ่ง
เหล่านี้โดยไม่มีโทษ ให้เกิดแต่ประโยชน์ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญมาก เราบอกว่าใน ๒๐๐-๓๐๐ ปี ตั้งแต่
ปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เกิดที่อังกฤษ และที่ตะวันตก การทำลายสิ่ง
แวดล้อมเป็นไปอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังไม่แน่ใจว่า
อีก ๑๐๐ ปี โลกของเราจะยังอยู่หรือเปล่า

สิ่งแวดล้อมเสื่อมเสียเพราะคนขาดความสัมพันธ์ที่ดี
งามกับสิ่งแวดล้อม ขาดความรู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ
ขาดความรักความห่วงใยต่อธรรมชาติ แต่เอาค่านิยมอย่างอื่น
เรื่องการใช้สอยอย่างสะดวกสบาย โดยไม่สนใจผลกระทบต่อสิ่ง
แวดล้อม ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในประเทศอื่น หรือความ

เป็นอยู่ของคนที่ยังไม่เกิดในประเทศของตัวเอง

หลักธรรมะที่เราจะใช้ในการพัฒนาในเรื่องนี้ ก็คือ ความรู้สึกรับผิดชอบ และการเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ เรื่องการอาศัยกันของสิ่งมีชีวิต และระหว่างสิ่งมีชีวิตกับวัตถุ เมื่อเราได้กรอบอย่างนี้ เราจะสอนเรื่องภูมิศาสตร์ เรื่องนิเวศวิทยา เรื่องศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกวัตถุได้หมด เพราะอยู่ในกรอบการพัฒนาที่ชัดเจน

สังคมต้องการให้คนอยู่ในสังคมอย่างไม่เบียดเบียน ศิลปินก็ได้หมายถึงศิลปะอย่างเดียว ซึ่งจะแคบเกินไป หมายถึง การแสดงออก การกระทำทุกอย่าง ต้องการให้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ ทางที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่ที่เราต้องการระบบการศึกษาให้เป็นเพียงการเตรียมเด็กเพื่อจะไปอยู่ในสังคมไม่ว่าสังคมกำลังมุ่งไปในทิศไหน โดยยอมรับหรือยอมรับว่า เด็กต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคม

เราต้องการเด็กที่มีความสามารถที่จะช่วยปรับสังคมให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ใช่เราจะต้องเป็นเหยื่อค่านิยมผิดๆ เราสร้างคนมีคุณภาพให้มีคุณภาพ มีกำลังมากขึ้น เราก็สามารถเข้าไปในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทางที่ตรงกับหลักความดีงามมากขึ้น กลายเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญของเรา

การพัฒนาในด้านศิลปะ เราจะให้ความสำคัญกับการ

สื่อสาร การแสดงออกในทางที่ดี การรู้จักพูด รู้จักสื่อความหมาย ที่อยู่ในใจให้คนอื่นฟังได้ และให้ฉลาดในการฟัง ในการเข้าใจ คนอื่น อันนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญมากเหมือนกัน ทุกวันนี้เรื่องการ แสดงออกเป็นเรื่องที่พูดกันมากกว่า คนไทยนี้ไม่กล้าแสดงออก สู้ ฝรั่งไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็เลยปล่อยปละละเลย เด็กอยากแสดงอะไรก็ แสดงได้หมด เลอะเทอะไปหมด

ทางพุทธศาสนาสอนอย่างไร พุทธศาสนาเราก็มีหลัก คือต้องการให้เด็กพูดตามหลักที่เรียกว่า สุภาสิต **สุภาสิต คืออะไร คือการแสดงออกโดยให้สิ่งที่แสดงออกเป็น ความจริง ให้เป็นสิ่งที่ประโยชน์ รู้จักกาลเทศะในการ แสดงออก รู้จักแสดงออกด้วยจิตใจที่หวังดีต่อผู้ที่ต้องฟัง หรือที่จะฟัง และพูดอย่างสุภาพอ่อนโยน**

อันนี้เรามาพูดถึงเรื่องวัฒนธรรม ในวัฒนธรรมไทย มารยาทที่สุภาพอ่อนโยน ความอ่อนน้อม ความน่าดูน่าชมของคนไทยซึ่งเป็นที่ประทับใจของคนทั่วโลก เดียวนี้ก็จะปล่อยทิ้ง แล้วไม่รู้เพราะไม่ทันสมัยหรือเป็นเพราะอะไร แต่สิ่งที่ดีงามที่จะ ว่าเป็นเรื่องพื้นๆ ไม่ใช่เรื่องลึกซึ้ง แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เรา มีความสบายใจ และ ทำให้เรามีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ฉะนั้นก็ เป็นเรื่องที่เราต้องการรักษาเอาไว้ รักษาวัฒนธรรมส่วนที่ดีงาม และกำหนดสิ่งที่เราถือว่าดี สิ่งที่เราอยากจะทำรักษาไว้

อย่างที่อาตมาเคยพูดบ่อย ๆ คือ พูดถึงความประทับใจของชาวตะวันตกซึ่งเติบโตในสังคมหรือวัฒนธรรมที่มี

ปัญหาตลอดทั้ง ๒๐๐๐ กว่าปี เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีความคิดเห็นทางศาสนาไม่ตรงกัน เช่น ความรังเกียจ ความดูถูกดูหมิ่นกันระหว่างศาสนา ระหว่างคนที่มีความเชื่อถือไม่เหมือนกัน นี่ก็เป็นปัญหาหนักหน่วงของโลกตะวันตกตลอดมา

พอมารู้จักกับชาวพุทธ รู้จักกับเมืองไทย ก็ปรากฏว่ามีวัฒนธรรมในโลกที่ไม่เคยมีปัญหาเพราะความคิดเห็นทางศาสนาไม่ตรงกัน การที่คนไทยถือว่า เราก็เชื่ออย่างนี้ คนอื่นก็เชื่ออย่างนั้น ต่างคนต่างเชื่อตามความสบายของตน ถือว่าธรรมดาที่สุดของคนไทย แต่มันไม่ธรรมดาที่สุดสำหรับโลกทั่วไป หาได้ยากมาก แม้ระหว่างในศาสนาคริสต์ ๒ นิกาย โปรเตสแตนต์ และคาทอลิก เป็นศัตรูกัน โกรธกันเกลียดกัน ตั้งแต่โปรเตสแตนต์เพิ่งเกิด ตั้งแต่ ๔๐๐-๕๐๐ ปีที่แล้ว การที่จะสร้างความสามัคคีระหว่างนิกายต่างๆ ของศาสนาเป็นเรื่องที่ยากมาก

แต่เมืองไทยนี้ไม่มีปัญหา นี่คือวัฒนธรรมอันหนึ่งที่เราต้องการรักษาไว้ เรื่องการแสดงออก กล้าแสดงออกในเวลา ในสถานที่ที่ควรแสดง สามารถควบคุมอารมณ์ไม่ใช่วิ่งตามอารมณ์ เป็นทาสเป็นเหยื่อของอารมณ์ อย่างนี้เราถือว่ามีไปเพื่อการพัฒนา เราจะเห็นว่าสังคมไหนที่คนมีความเชื่อฝังอยู่ในอารมณ์ชั่วแวบของตัวเอง จะมีปัญหาเรื่องความรุนแรง

พูดถึงความสร้างสรรค์ อาตมาขอให้ความคิดอย่างหนึ่ง คือ อาตมาว่าในโลกตะวันตกความสร้างสรรค์นั้นมันอยู่ในกรอบที่คับแคบมาก ศิลปะสมัยใหม่ อาตมาจะขอวิจารณ์ ใช้สรุปไม่ใช่ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่สักเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของศิลปะสมัยใหม่ ว่าสิ่งที่ศิลปินอยากจะทำกับผู้ชมคือ “Look at me!” อันนี้คือศิลปะสมัยใหม่ ไม่เหมือนศิลปะเก่าแก่ของเรา ซึ่งเราไม่รู้ว่าใครเป็นศิลปินไม่ต้องมีชื่อเลยไม่มีใครสนใจที่จะให้รู้ว่าใครเป็นคนวาดเป็นคนแต่ง ไม่สำคัญ ทำเพื่อศิลปะโดยตรง ซึ่งนี่ก็เป็นวัฒนธรรมอันหนึ่งที่เราต้องรักษาไว้ในระดับใดระดับหนึ่ง

สมมุติว่า การเรียนเปียโนก็ต้องฝึกหัดเสียก่อน ต้องหัดนานด้วยความลำบาก พอได้หลักแล้วจะสามารถ Improvise เหมือน “เล่นสดๆ” คิดไปเล่นไป จะเล่นเพลง Jazz จะเล่นเพลงอะไรก็ได้ แต่ต้องมีหลักที่ดีเสียก่อนจึงจะทำเช่นนี้ได้ ถ้าเอาเด็กที่ไม่เคยหัดเปียโนมาเล่น ปล่อยให้เล่นตามสบาย แบบสร้างสรรค์ไปเลย มันก็คงไม่ได้

เรื่องการปฏิบัติต่อสังคมก็เช่นเดียวกัน ต้องมีหลัก เราต้องมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ อันนี้ก็เป็นการเข้ามาสู่การปฏิบัติภายใน ด้านใน ซึ่งจะเป็นจุดสำคัญ จุดพิเศษของการศึกษาวิถีพุทธ ต้องการให้เด็กมีสติ ต้องการให้เด็กรู้เท่าทันอารมณ์ ให้เด็กรู้ว่ากำลังมีอารมณ์อะไรอยู่ และมีความอดทนต่ออารมณ์ที่เป็นบาปเป็นอกุศล หรือสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่คนอื่น ต้องการให้เด็กได้ฝึกในคุณธรรมต่างๆ ซึ่งเรามีวิธีอบรม

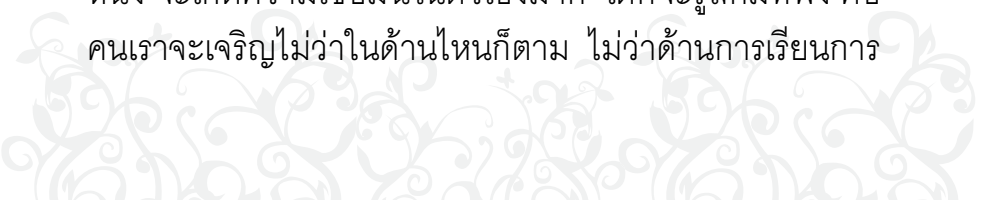

วิธีพัฒนาที่เป็นระบบที่ชัดเจนมาก

เรารู้ว่าต้องการให้เด็กมีความกตัญญู ความละเอียดต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาป สิ่งเหล่านี้เกิดอย่างไร เกิดจากปัญญา ความละเอียดเกิดขึ้นอย่างไร เกิดจากปัญญาที่รู้ว่าอะไรเหมาะสม อะไรเป็นสิ่งที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นมนุษย์ ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ ในฐานะที่เราเป็นลูก พิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบให้เห็นว่า พอเราจะทำอะไร จะพูดอะไรที่ขัดแย้งกับสิ่งที่เรายอมรับว่าดีว่างาม เราจะมีความรู้สึกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น อันนี้ก็คือ ความละเอียด มันเกิดจากการพัฒนา เกิดจากความรู้จักความเข้าใจในกฎแห่งกรรม ในความเหมาะสม ในหน้าที่ของแต่ละคน

ปัจจัยที่จะหนุนให้การพัฒนาทางจิตใจก้าวหน้าดีที่สุด คือ สติ เด็กที่รู้ตัวอยู่ในปัจจุบันและเด็กที่สามารถระงับ ความคิดฟุ้งซ่านวุ่นวายอยู่ในจิตใจ เด็กที่สามารถนั่งได้ อันนี้ก็เป็นความสำคัญของการฝึกสติอย่างเป็นทางการ อย่างเช่น การทำสมาธิ ก็คือ การฝึกสตินั่นเอง ฝึกให้อยู่กับปัจจุบันอย่างเป็น ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ไม่ต้องคิดฟุ้งซ่านวุ่นวายเรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ไม่ต้องอยู่ในอดีต ไม่ต้องอยู่ในอนาคต

พอเด็กฝึกจิตให้ได้สัมผัสผัสความสงบ ในระดับใดระดับหนึ่ง จะเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองมาก เด็กจะรู้สึกมีที่พึ่ง คือคนเราจะเจริญไม่ว่าในด้านไหนก็ตาม ไม่ว่าด้านการเรียนการ

ศึกษา หรือด้านใดก็ตาม จะต้องฉลาดในการปฏิบัติต่ออารมณ์ตัวเอง

เด็กที่ฉลาดทางด้าน IQ ความจำดี อะไรก็ดี แต่ว่าซี กังวลจนเป็นปัญหาทุกครั้งที่จะต้องสอบ กังวลมาก ท้องเสีย หรือไม่สบาย เราจะแยกอาการเหล่านี้ ออกจากระบบการเรียนรู้ไม่ได้ อิทธิพลของอารมณ์ต่างๆ ความกังวล ความกลัว ความอยาก ได้อยากมี ความรู้สึกต่างๆ อารมณ์ต่างๆ อันนี้เป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์

ถ้าเราไม่ทำการศึกษา เรื่องอารมณ์ ไม่เข้าใจว่า อารมณ์ต่างๆ มันเกิดอย่างไร มันดับอย่างไร เราก็จะเป็นคนที่ Immature (ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์) ตลกดไป อันนี้เอาตาม เรียกว่าเป็นจุดอ่อน เอาตามจะรู้จักสังคมไทยมากกว่าสังคม เมืองนอก เพราะอยู่ที่นี้นาน แต่ถ้าจะพูดถึงจุดสำคัญ จุดอ่อน ไม่ว่าจะคนระดับไหน ถึงระดับดอกเตอร์ ระดับนักวิชาการ คือ Emotional Immaturity หรือความบกพร่องในสมรรถนะที่จะบริหาร และควบคุมอารมณ์ตนเอง

คนขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์มาก เพราะไม่รู้จักรักตัวเอง ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติต่อความผิดหวัง ไม่รู้จักวางตัวเมื่อใครตำหนิติเตียนในสิ่งที่ไม่เป็นจริง ไม่สามารถปฏิบัติในทางที่ฉลาด ต่อความผิดหวัง ต่อความไม่ได้สิ่งที่ตัวเองอยากได้ สิ่งที่เป็นเรื่องธรรมดาของคนทุกคน นี่ก็เป็นสิ่งที่เราต้องศึกษาด้วยถ้าเราจะก้าวหน้า หากเราดูจากประสบการณ์ของโยมในที่ทำงาน

ปัญหาที่เกิดเพราะอารมณ์ของคนเพราะความน้อยใจ ความ
 อิจฉา ความเกลียดชัง และความรู้สึกอื่น ๆ อีกมากมาย ถ้าเรามีนัก
 เศรษฐศาสตร์ที่เก่ง ๆ สามารถจะคิดคำนวณเป็นตัวเงิน แต่ละ
 ปีเศรษฐกิจคงจะเสียหายเพราะการไม่รู้เท่าทันอารมณ์ไม่รู้ที่พัน
 ล้น การตัดสินใจผิดพลาดเกิดความผิดพลาดหลายอย่างเกิดเพราะคน
 ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ไม่รู้จักอารมณ์ ไม่มีวิธีที่จะระงับอารมณ์
 วิ่งตามอารมณ์อยู่เรื่อย ยิ่งมีอำนาจก็ยิ่งสามารถตามอารมณ์ได้
 ง่ายขึ้น

การที่มีสติรู้ตัว มีวิธีระงับอารมณ์ที่เป็นพิษเป็นภัยต่อตัว
 เองและคนอื่น ช่วยได้มากในการศึกษา ถ้าเด็กนักเรียนมีจิตใจ
 ที่มีคุณธรรมมากขึ้น ต้องการจะเป็นผู้มีความอดทน มีคุณธรรม
 ต่าง ๆ ก็ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนดีขึ้น ทำให้เด็กมีสมาธิใน
 การเรียนง่ายขึ้น ทำให้ครูไม่ต้องเครียดกับการควบคุมพฤติกรรม
 ของเด็ก ครูก็มีกำลังใจที่จะให้สิ่งดี ๆ แก่เด็กมากขึ้น มันเนื่อง
 อาศัยกันหมด

ขอกลับไปพูดถึงวิธีสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า
 ท่านเป็นบรมครู ท่านจะให้นักศึกษาหรือพระสาวกมีส่วนร่วม
 ในการศึกษาอยู่เสมอ อย่างเช่น พระพุทธองค์จะถามอยู่ตลอดเวลา
 เวลาว่า สิ่งทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง สิ่งที่ไม่เที่ยงทุกข์หรือสุข
 คือ จะมีการถาม จะให้ผู้ศึกษารู้สึกว่ามีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา

เรื่องเด็กนักเรียนก็เหมือนกัน ถึงจะมีอายุน้อยเราก็ต้อง
 ให้เขารู้สึกมีส่วนร่วม ให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อเขาจะตั้งความ

หวังเพื่อเขาอยากจะเป็นคนแบบนั้น คือ ไม่ใช่จะเอาฉลาดอย่างเดียว ให้เรียนรู้ออกได้อย่างเดียว คือ ตั้งอุดมการณ์ที่ชัดเจน เป็นเป้าหมายของการเรียนหนังสือว่า ต้องการให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่ดี เรียกว่า มีฉันทะ

เมื่อเขามีสติ เขาเรียนรู้ และเขามีครูเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ด้วย และเป็นกัลยาณมิตรผู้ส่งเสริมสิ่งดีงามในเด็กด้วย ครูก็คอยชี้ให้เห็นว่า เห็นไหม เมื่อเรามีความตั้งใจทำงาน ไม่ต้องการอะไร นอกจากทำสิ่งที่ตัวเองกำลังทำอยู่อย่างดี อยากรู้ความจริง อยากรู้อะไร มั่นสนุกดีนะ มีความสุข พอมีใครเตือนเด็ก เออ! ไซ้ ไม่ต้องไปเสพบริโภคสิ่งนั้นสิ่งนี้ การแสวงหาความจริงในเรื่องการศึกษา การทำงานในหน้าที่ของตนเองให้ดี มันมีความสุขอยู่ในจุดนั้นมากเหมือนกัน

ถ้าเด็กเห็นความจริงอย่างนี้ ฉันทะจะเพิ่มขึ้น จะลดอำนาจของตัณหาให้น้อยลง อันนี้ก็เป็นสิ่งที่การศึกษาแนวพุทธ ต้องการให้เกิดมีขึ้น ให้มีฉันทะ อยากรู้ความจริง อยากรู้ความเจริญ อยากร่วมสร้างเสริมความเจริญเพิ่มมากขึ้น ทดแทนพลังของตัณหาที่นี้ไม่ใช่ที่เราจะไปบังคับให้ใครมีฉันทะ เพราะว่า คุณธรรมที่เราต้องการปลูกฝังในเด็ก ทุกอย่างเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ เพราะมันตรงกับความจริง

ถ้าเราเห็นความจริงแล้ว คุณธรรมต่างๆ เกิดขึ้นเมื่อเราเห็นว่าตัวเองไม่ต้องการเป็นทุกข์ตัวเองต้องการความสุข ปัญญา ก็เกิดขึ้นว่า คนอื่น เพื่อนๆ ก็คงเหมือนกัน เขาก็ไม่ต้องการเป็น

ทุกข์แม้แต่นิดเดียวเหมือนกับเรา เขาก็ต้องการความสุขเหมือนกับเรา เราก็เหมือนกัน ก็เป็นเพื่อนกันด้วยธรรมชาติอันเดียวกัน

การประพาศติการปฏิบัติต่อคนรอบข้างในด้านศีลก็เกิดขึ้นจากการรู้ต่อความจริงของมนุษย์ เกิดจากการดูภายใน เกิดจากการดูอารมณ์ด้วยความรู้สึก ถ้าคนพูดหยาบคายกับเรามันรู้สึกอย่างไร เป็นทุกข์ใช่ไหม ถ้าอย่างนั้นเราก็ควรมีหลักการว่าเราก็จะไม่พูดหยาบคายกับใคร เพราะเรารู้แล้วว่ามันทุกข์ขนาดไหน เร็ยรู้ความจริงภายใน อันนี้ก็พัฒนาอารมณ์ พัฒนาในด้านคุณธรรม มีความเมตตากรุณา มีความกตัญญู มีความพอใจกับสิ่งที่ตัวเองได้ด้วยความถูกต้อง เป็นต้น

ทางด้านสมรรถภาพ มีความเข้มแข็ง มีความมั่นคงในหลักการของตัวเอง มีความอดทนถ้ามีความอดทนต่ออารมณ์ มีความอดทนต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทุกอย่างก็ก้าวหน้าขาดความอดทนข้อเดียวนี้ยาก ความอดทนเป็นเป้าหมายหนึ่ง คือต้องการให้เราเป็นคนอดทน ต้องการให้เด็กมีความภูมิใจในความอดทนของตัวเอง เพราะเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ตลอดชีวิต

เราในฐานะเป็นครู เป็นผู้ปกครอง เราก็เป็นตัวอย่างที่ดี อย่างเช่น พระเจ้าอยู่หัวฯ ท่านมีความอดทนอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ของท่าน อันนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ดีชัดเจนมาก หรือจากครูบาอาจารย์ เพราะเราเห็นสิ่งที่ดีงาม แทนที่เราจะบ่นว่าสังคมเราแย่ อันนี้ก็แย่ อันนั้นก็แย่ เราก็ดีใจเอาสิ่งที่ดี และเห็น

ว่า คนนั้นเขางามนะ เขาอดทนมากนะ

เราเห็นสิ่งที่ดีงาม เราก็ชี้ให้เด็กเห็น เราเป็นกัลยาณมิตร ต่อลูกศิษย์ กัลยาณมิตรต่อลูกหลานอยู่ตลอดเวลา นี่ก็เป็น ความสัมพันธ์ที่เราต้องการ เด็กต้องการอะไร ต้องการความรัก ต้องการความเมตตาที่สม่ำเสมอ และไม่มีเงื่อนไข ไม่ใช่ว่าต้อง อย่างนั้นะเราจึงจะรัก ถ้าทำให้พ่อแม่ผิดหวัง หรือ ไม่ทำตามที่คุณสอนจะไม่รัก อย่างนี้จิตใจเด็กจะเสียหาย เขาต้องการความรักที่ไม่มีเงื่อนไข

ในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องมีขอบเขตหรือ Boundary ที่ชัดเจนและตายตัว เด็กจึงจะรู้สึกปลอดภัย ถ้าหากการให้ รางวัล หรือ การลงโทษ ขึ้นกับอารมณ์ของผู้ใหญ่ เด็กก็จะเกิด กังวล เครียด paranoid เพราะไม่รู้จะทำได้มากน้อยแค่ไหน เพราะบางวันทำแล้วได้รับชม บางวันถูกดุว่า ต้องมีขอบเขตที่ ชัดเจน สองอย่างนี้ไม่ว่าคุณไม่ว่าผู้ปกครองต้องให้กับเด็ก คือ ให้ความรักไม่มีเงื่อนไขอย่าง สม่ำเสมอ และต้องมีขอบเขต ที่ชัดเจน

เด็กต้องรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เป็นการตกลงในครอบครัว ของเรา เป็นการตกลงในโรงเรียนว่าทำอย่างนี้ไม่ได้ ถ้าจะอยู่ ด้วยกันต้องยอมรับในข้อตกลง และถ้าหากเลยเถิดไปก็ต้อง จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เราเห็นว่าเหมาะสม อย่างนี้เด็กจะมีความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และ มีการมองโลกในแง่ ดี มีความสำเร็จในการเรียน มีคุณธรรมทางจิตอีกข้อหนึ่ง คือ

ความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองที่จะผ่านพ้นอุปสรรค มีความเชื่อมั่นว่าตัวเองทำได้ ตัวเองจะต้องพยายามทำ และต้องเชื่อในสติปัญญาของตัวเอง เชื่อว่าถ้าเป็นทุกข์ มันเป็นเพราะเราคิดผิด เพราะมีต้นเหตุ ต้องรู้จักดูตัวเอง นี่เป็นเรื่องปัญญา

ปัญญาเริ่มต้นจากเรียนรู้วิชาการวิชาชีพ ความสามารถต่างๆ อันนี้ก็ระดับหนึ่ง อีกระดับหนึ่งก็ต้องการฝึกให้คิดเป็น อันนี้ตามหลักพระ เรียกว่า โยนิโสมนสิการ อันนี้ก็เป็นเพชรน้ำหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่ถูกฝังไว้อยู่ในดินมานานหลายร้อยปี เมื่อวานนี้ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ท่านพูด (ปัจจุบันคือพระพรหมคุณาภรณ์) เป็นสิ่งที่ฟังแล้วก็ตกใจเหมือนกันว่า ในเมื่อพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ตัวศาสนา คือ ระบบการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ เพื่อเป็นที่พึ่งของตน เพื่อสร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งที่เป็นหัวใจแท้ของพระศาสนา แก่นแท้ของพระศาสนา คือ ตัวปัญญา แต่วิธีพัฒนาปัญญากลายเป็นส่วนที่เราให้ความสำคัญน้อยที่สุด เราให้ความสำคัญเรื่องการให้ทานมากที่สุด ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี และควรจะรักษานี้ไว้ด้วย แต่ว่าเรามองศาสนาเราแคบเกินไป ยึดอยู่เพียงแค่การให้ทาน และขาดการใช้ประโยชน์จากปัญญาอันลึกซึ้งของพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชีวิตตัวเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนาสังคมในทางที่สอดคล้องกับหลักพุทธ

เอาตมาเห็นว่าเรื่องปัญญานี้เราไม่จำเป็นต้องไปเอาของฝรั่งซึ่งก็มีดีบ้างเสียบ้าง แต่จะบอกว่าระบบต่างๆ ปรัชญา

ต่างๆ ทั้งหมดของตะวันตก ขอให้จำไว้ให้ดีว่าเป็นปรัชญา เป็นแนวความคิดของป्लุชน ไม่ใช่ปัญญาที่เกิดขึ้นกับ พระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง

จะเห็นว่าระบบความคิดที่ถือว่าเฉียบแหลมที่สุดของฝรั่ง อย่างเช่น ของคาร์ล มาร์กซ ของฟรอยด์ เป็นต้น ไม่กี่สิบปี ก็ทิ้งทั้งหมด ของพระพุทธเจ้าเกือบทั้งหมด ๒๕๐๐ กว่าปี ยังไม่มีนักวิทยาศาสตร์ที่ไหน ที่สามารถพิสูจน์ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าผิดแม้แต่ข้อเดียว ๘๔๐๐๐ พระธรรมขันธ์ มีข้อไหนที่ผิด นี่คือความล้ำค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นทรัพยากรของเราที่อยู่ในเมืองไทยมีโอกาสมากที่สุด เรามีความได้เปรียบมากที่สุดในการประยุกต์ใช้กับชีวิตของตัวเอง และการพัฒนาสังคม

ถ้าเราสามารถพัฒนาการศึกษาวิถีพุทธได้ เมื่อวานนี้あたมาก็พูดว่า เป็นไปได้ภายในไม่กี่สิบปี คนทั่วโลกจะมาศึกษาที่นี่ได้ เพราะวาระบบการศึกษาในทุกประเทศมีปัญหา มาก การศึกษาของอังกฤษก็มึปัญหา มาก เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา คือมันไม่เหมือนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มันเป็นเรื่องของ ทิฏฐิ ความคิดเห็น ซึ่งมันก็กลับไปกลับมา ไม่มีที่ตกลง ไม่มีข้อยุติสักที

สิ่งที่เราทำที่โรงเรียนนี้ เราเป็นรุ่นบุกเบิก ไม่ว่าจะรุ่นครู รุ่นผู้ปกครอง รุ่นนักเรียน อยู่ในยุคประวัติศาสตร์ก็ว่าได้ เรามีโอกาสอย่างมากที่จะสร้างสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเราจะได้ประโยชน์

ไม่ใช่เฉพาะพวกเรา แต่คนในอนาคตและอาจจะเป็นคนทั่วโลกต่อไป อันนี้ไม่ใช่คุยโอ้อวด คุยเกินความจริง เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เพราะว่าเรามีระบบการศึกษาที่เกิดจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่จากนักคิด ไม่ใช่จากปรัชญาทั่วไป เพียงแต่ว่าเราต้องฉลาดในการเลือกมาใช้

โยนิโสมนสิการ หลักการคิด ท่านก็สอนหมด สอนวิธีแยกแยะ วิธีวิเคราะห์ สอนให้หมด นักวิทยาศาสตร์เขาพัฒนาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ก็เห็นว่าพระพุทธเจ้าท่านสอนมานานแล้ว ไม่ใช่ว่าสอนทฤษฎีล่าสุดของวิทยาศาสตร์ ถ้าจะหาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ในทฤษฎีไม่ได้ แต่ดูที่วิธีการเขาก็พยายามที่จะเอาวิธีการแนวพุทธโดยไม่ค่อยจะรู้ตัว

วิธีการของเราก็ดูว่าสิ่งนี้มันคืออะไร มันเกิดอย่างไร มันมีเหตุปัจจัยอะไรจึงเกิดขึ้นได้ ถ้าเป็นสิ่งที่ดี ทำอย่างไรเราจึงจะรักษา จะบำรุงเหตุปัจจัยที่ทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้น ทำอย่างไรจึงจะป้องกันไม่ให้เหตุปัจจัยนั้นเสื่อมไป ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เราก็ไม่ต้องตกใจมาก เพราะว่าป็นสังขาร เป็นสิ่งปรุงแต่ง ที่นี้ต้องฉลาดและดูว่าส่วนไหนที่จะแก้ได้ทันที ส่วนไหนที่จะค่อยๆ แก้ สิ่งใดที่เป็นปฏิบัติและต้องเข้มไว้ คือ ต้องฉลาดในเรื่องนี้

เริ่มจากง่ายๆ ในการสอนเด็ก เจอสิ่งที่ไม่ชอบให้มาคิด พยายามฝึกให้คิด หาสิ่งที่ดีในสิ่งที่ไม่ชอบสักสามข้อ เจอสิ่งที่ไม่ชอบกำลังจะหลงไหล ให้หยุด ให้เด็กพยายามคิดหาสิ่งที่ไม่ดี

ในสิ่งที่ชอบสามข้อ คือไม่วิ่งตามอารมณ์ ความยินดี ความยินร้าย ความชอบความไม่ชอบ ความชอบความไม่ชอบเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เราไม่ได้ประณาม เราไม่ได้ว่าอะไร แต่ว่าถ้าเราเชื่อความชอบความไม่ชอบมากเกินไปจะทำให้ชีวิตถูกกำหนดด้วยอารมณ์ชั่วแวบ เราจึงขาดความเป็นอิสระ

พุทธศาสนาสอนว่าการฝึกปัญญา หนึ่งในเพื่อฉลาดในการศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การพัฒนาชีวิตของตัวเอง ในด้านพื้นฐาน สอง เพื่อให้ฉลาดในการพัฒนาพฤติกรรมที่ไร้โทษ พฤติกรรมที่ดีงาม และพัฒนาอารมณ์ต่างๆ ที่ดีงาม และ สุดท้ายต้องการปัญญาในการที่จะรู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น กลายเป็นผู้ที่ได้สัมผัสความเป็นอิสระ

เราถือว่าความเป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่นจากความเชื่อมงายจากการบีบคั้นของกิเลสของอารมณ์ทั้งหลาย เป็นเป้าหมายสูงสุดซึ่งเราค่อยๆ ปฏิบัติไป มันสอดคล้องกันหมด อย่างเช่น การไหว้พระเป็นระดับไหน เป็นการพัฒนาอย่างไร ถ้าหากไม่มีความรู้ความเข้าใจก็เป็นระดับวัฒนธรรม ก็ดีเหมือนกัน มีนิสัยการไหว้พระตั้งแต่เด็ก เป็นการปลูกฝังความรู้สึกบางอย่างที่อาจจะเป็นจุดที่จะพัฒนาต่อไปก็ได้

แต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นก็อยากจะให้อธิบายว่า พระคืออะไร พระพุทธรูปคืออะไร ทำไมจึงให้เรากราบพระพุทธรูป เรากราบอะไร ตอบว่ากราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วพระพุทธ

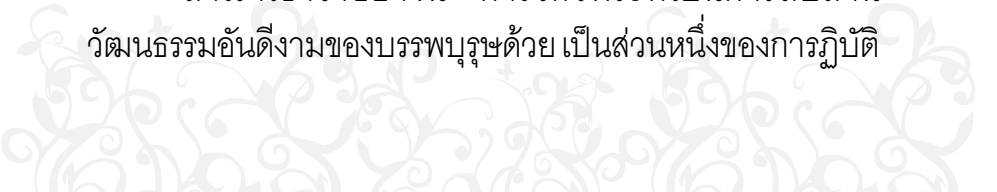

พระธรรม พระสงฆ์ คืออะไร พระพุทธเจ้า คือ สัญลักษณ์แห่ง
ความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน ธรรมะ ก็คือ ความจริงและความ
ดี สงฆ์ ก็คือ การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อเข้าถึงสิ่งสูงสุด

เมื่อเรากราบพระ ถ้าเรากราบถูก จะมีความหมายว่า
ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้เจริญ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นการยืนยัน
เพื่อเป็นการเชิดชู เพื่อเป็นการยืนยันว่าความเป็นพุทธะเป็นสิ่ง
สูงสุดของชีวิตมนุษย์ สิ่งสูงสุดที่จะหวังจากชีวิตมนุษย์ คนเรา
เป็นพุทธะได้ เรียกว่า สาวกพุทธะ พุทธะระดับสาวก เป็นพุทธะ
ระดับผู้ปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธเจ้าของเรา ท่านก็ยิ่งให้ชื่อว่า
พุทธะได้เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามเรากราบเป็นการเตือนสติ
เป็นการยืนยัน เราถือว่า ความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน การ
ถึงพร้อมด้วยปัญญา ความเมตตากรุณา ความบริสุทธิ์ ความ
อิสระ เป็นสิ่งสูงสุดในชีวิตของข้าพเจ้า

เรากราบครั้งที่สอง กราบพระธรรม ถือว่าข้าพเจ้าบูชา
ความจริง ต้องการเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิต ต้องการ
ความดีของธรรมะมาบำรุงชีวิตของตน ชีวิตของครอบครัว ชีวิต
ของสังคม ชีวิตของโลกที่ข้าพเจ้าอยู่อาศัย ครั้งที่สาม กราบ
พระสงฆ์ คือ กราบการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ คือ เป็นการยืนยัน
ว่าจะพยายามพัฒนาตัวเองทั้งกาย ทั้งศีล ทั้งจิต ทั้งปัญญา ให้
เข้าในกระแสของธรรมให้มากที่สุด

ถ้าเราเข้าใจอย่างนี้ การไหว้พระก็เป็นการสืบสาน
วัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษด้วย เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ

การเตือนสติในการพัฒนาในขั้นสูงไปด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างมันโยงหากันหมด ถ้าเราฉลาดไม่ใช่ถึงธรรมะข้อนั้นข้อนี้มาปฏิบัติบ้างเพื่อแก้ทุกข์ เมื่อความทุกข์ในชีวิตเบาบางไปแล้วก็ปล่อยอย่างนั้นไม่ได้ มันเป็นระบบที่เป็นบูรณาการ คำว่า องค์รวม คำว่า บูรณาการ เป็นคำสมัยใหม่ของตะวันตก พุทธศาสนามีมานานถึง ๒๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว เพียงแต่ว่าเราอ่อนน้อมถ่อมตนไม่อวดใคร แต่ว่าโทษของความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ค่อยพุดแล้ว รุ่นหลังจึงไม่รู้ว่ามีอย่างนี้ด้วย อาตมาก็ถือว่าเรามีอะไรดี ๆ ในพุทธศาสนาที่เราสามารถเอามาใช้ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของเราทั้งหลาย อันนี้ก็เริ่มจุดเริ่มต้นเรื่องการศึกษาวិธีพุทธ

เราเป็นรุ่นบุกเบิก และเป็นเรื่องธรรมดาว่าเราคงจะผิดพลาดได้เหมือนกัน ไม่ใช่เราจะเข้าใจทุกอย่าง รู้หมดเลย เรามีหลักอยู่ เราก็จะพยายาม เราจะเรียนรู้จากประสบการณ์เหมือนกัน ครูบางคนมีกุศโลบาย รู้สึกได้ผลกับบอกให้เพื่อนฟัง แล้วก็ช่วยกัน สมนานกัน ทางฝ่ายนักเรียน ฝ่ายผู้ปกครอง ฝ่ายครู ฝ่ายบริหาร ช่วยกันทำ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูก็เป็นอาจารย์สอนและต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้จากผู้ปกครองและนักเรียน นักเรียนก็เรียนรู้จากทั้งครูทั้งผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็เรียนรู้จากครู จากนักเรียน ช่วยกัน นี้เรียกว่าวัฒนธรรมสังคมเรียนรู้ ไม่ได้ถือว่าใครรู้แล้วดีแล้ว เก่งแล้ว

อาตมาเป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน มีหลายสิ่งหลายอย่างที

ยังอยากพัฒนา ยังอยากใฝ่รู้ใฝ่ดี อยากพัฒนาความสามารถ ในการช่วยคนอื่น อยากจะสามารถอธิบายให้ดีและลึกซึ้งกว่านี้ หากทุกคนมีจุดมุ่งหมายในทางเดียวกัน เราก็จะมีความสุข

วันนี้พูดเกินเวลานิดหน่อย คงจะมีโอกาสต่อไปที่จะเสริม ที่จะให้ความรู้เพิ่มเติม บ่ายนี้เราก็ยังมีประชุมคุยกันต่อ แต่ สำหรับเข้านี้ การที่อาตมาได้มีโอกาสฉลองอาคารเพาะปัญญา ด้วยการให้ธรรมะเป็นทาน อาตมาขออนุโมทนาทุกๆ คนที่มี ส่วนในการก่อสร้าง และ มีส่วนที่จะทำให้อาคารนี้ประสบความสำเร็จ ในการปลูกฝังสิ่งที่เป็นสุขอย่างแท้จริง สิ่งที่เป็นประโยชน์ อย่างแท้จริงต่อตัวเอง ต่อลูกหลาน ต่อสังคม ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายตลอดกาลนานเทอญ

ปัญญาประทีป

๐๑ : ดี ดีมาก ดีจริงๆ

พิธีเปิดศาลาปัญญาประทีป ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๙

๐๒ : เอาจธรรมชาติ ไม่เอาเชื้อชาติ

พิธีเปิดศาลาปัญญาประทีป ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๙

๐๓ : เสวนาธรรม “ทับเห็ญโลก”

ณ ปัญญาประทีป ๘ สค ๕๐

๐๔ : งานเสวนาธรรมเปิดตัวโรงเรียนปัญญาประทีป

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๐๕ : ถาม-ตอบ ในงานเสวนาธรรม

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ดี ดีมาก ดีจริง ๆ

พิธีเปิดศาลาปัญญาประทีป ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

...พุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการศึกษา เป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเอาปัญญาเป็นเครื่องมือที่ยิ่งใหญ่ แต่ปัญญาจะเกิดขึ้นต้องรับการพัฒนาพร้อมกับพฤติกรรม และอารมณ์ เพราะถ้าจิตใจเราปล่อยวางอารมณ์เศร้าหมองไม่ได้ ปัญญาก็เกิดขึ้นได้ยาก ถึงจะมีปัญญาในบางเรื่อง มันจะไม่หลักแหลม จะเข้าถึงความจริงได้ยาก

เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ถือว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าเอาอย่างใดอย่างหนึ่งนี้ไม่ใช่ เรียกว่าไม่ถูก จิตใจที่เราฝึกหัดในระหว่างการเข้าวัด หรือการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น ในสถานที่ปฏิบัติ ก็จิตดวงเดียวที่เราต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เราจะแยกออกจากกันไม่ได้ พระพุทธองค์เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ พระพุทธองค์พิสูจน์ด้วยพระองค์เองว่า การพัฒนาความบริสุทธิ์ภายในย่อมปรากฏเป็นผลในด้านพฤติกรรม

เราต้องการรู้ว่าคนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นอย่างไร ไม่ต้องมีญาณอะไร รู้จากพฤติกรรมได้ ถ้าคนรักวิชาศีล & ยังไม่ได้ ยังไม่มีสัมผัสมากัมมันโต ไม่มีสัมผัสมาอาชีโว ยังไม่มีสัมผัสมาวาจา นี่ตัวตัดสินง่ายที่สุด เรียกว่ายังไม่ได้หลัก ยังไม่ใช่ เพราะผลที่

เกิดจากการปฏิบัติในเบื้องต้นคือความละอายต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ต้องพูดถึงฌาน ถึงฌาน ความเกรงกลัวต่อบาปเกิดขึ้นหรือยัง ความละอายต่อบาปเกิดขึ้นหรือยัง ถ้าเราปฏิบัติถูกต้องแล้ว ไม่กล้าเลยที่จะไปด่า จะไปว่าใคร ที่จะไปเอาวัดเอาเปรียบ แม้แต่โดยคำหยาบคาย ไม่กล้า รู้สึกน่าเกลียดน่ากลัว อันนี้คือผลการปฏิบัติธรรม...

เราถือว่าการฝึกหัดคนต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะว่าจิตใจของเด็กยังไม่ได้รับสิ่งเศร้าหมองไว้มาก ยังพร้อมที่จะรับฟัง ยังไม่ค่อยจะมีอัตตาความยึดมั่นถือมั่นอะไรมาก... ต้องให้เด็กสนใจพัฒนาตัวเอง พัฒนาการกระทำการพูด พัฒนาอารมณ์ และความคิดพร้อมๆกันไป อาตมาเชื่อว่าถ้ามีการพัฒนาเด็กในลักษณะอย่างนี้ เรื่องวิชาการนั้นไม่ต้องเป็นห่วง การใช้วิชาการให้เกิดประโยชน์ก็ไม่ต้องเป็นห่วง

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาก็เหมือนกับสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตทั่วไป คือความเห็นแก่ตัว ความหลงใหลอยู่ในรสชาติของรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความปองร้าย ความโกรธ ความขี้โมโห ขี้หุนหิด รำคาญ ความขี้เมร่า กัดดก ลุ่ม อ่อนแอ ความฟุ้งซ่าน วุ่นวาย วิตกกังวล ความลังเล สงสัย เอาแน่ไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เรียกว่าเป็นสิ่งขวางความเจริญ ไม่ว่าจะทางโลก ทางธรรม

ในการสั่งสอนลูกหลาน ถ้าการศึกษาของเราไม่สั่งสอนให้ฉลาด ให้รู้จักโฉมหน้าของสิ่งเหล่านี้ที่เป็นอุปสรรค และ

ให้เห็นความงดงามความสงบสุขของจิตใจที่พ้นจากสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าเป็นระบบการศึกษาที่ยังบกพร่องอยู่ เราพยายามจะปกครองจิตใจ แต่เราปกครองไม่เป็น เราก็เลยบกพร่อง เราจะเห็นผลที่ปรากฏอยู่ในสังคมทุกวันนี้ เพราะเราเอาแต่เปลือกของศาสนา ไม่ได้เอาแก่นแท้ของศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์...เมื่อไม่ศึกษาอย่างจริงจัง ตัวเองก็ไม่ได้รับประโยชน์ ตัวเองก็ไม่ได้รับความสุขเท่าที่ควร ตัวเองก็ยังไม่สามารถที่จะสร้างประโยชน์ สร้างความสุขให้กับคนอื่น เมื่อไม่ได้รับประโยชน์ ไม่ได้รับความสุข ศรัทธาก็อ่อนลง ไม่กล้าไม่ยอมเสียสละเพื่อธรรม เพราะไม่เห็นจะมีประโยชน์ ไม่เห็นจะทำให้มีความสุข เพราะไม่ปฏิบัติก็ไม่ศรัทธา ไม่ศรัทธาก็ไม่ปฏิบัติ เลยเป็นวัฏฏะอยู่อย่างนั้น...

สิ่งที่ต้องการจากการปฏิบัติธรรม คือต้องการให้ฉลาด ไม่ใช่ฉลาดเฉพาะในวิชานั้น วิชานี้ ฉลาดในชีวิตทั้งชีวิตเลย ฉลาดในการอยู่ในโลกวัตถุ ฉลาดในการอยู่ในโลกสังคม ฉลาดเรื่องภายใน เรื่องอารมณ์ ฉลาดในการมอง การคิด การพิจารณา การรับรู้ต่อความจริง ฉลาดในการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจริงทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ทั้งทางใจ อันนี้ เรียกว่าเป็นแนวทางการพัฒนาปัญญา

๐๒

เอธรรมชาติ ไม่เอาเชื่อชาติ

พิธีเปิดศาลาปัญญาประทีป ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๙

เรื่องความเจริญ เรื่องของความเสื่อม มันไม่ได้เกิดขึ้นตามดวง ไม่เกิดขึ้นจากการดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่มันเกิดขึ้นตามเหตุ ตามปัจจัย การศึกษา เรื่องเหตุปัจจัยของความเจริญ เหตุปัจจัยของความเสื่อม เหตุปัจจัยของความสุข เหตุปัจจัยของความทุกข์ นี้แหละคือสิ่งที่มนุษย์เราต้องศึกษา เป็นหัวใจของการศึกษา เราเรียนหนังสือเราทำงานเพื่ออะไร อะไรคือเป้าหมายจริงๆ เราเกิดมาทำไม ถ้าเราสรุปง่ายที่สุดก็น่าจะเป็นว่าต้องการความสุข ต้องการประโยชน์ ถ้าเราทำงานด้วยหวังว่า วันใดวันหนึ่งในอนาคตอาจจะมีความสุข มันจะถูกไหม เรามีความเข้าใจในเรื่องความสุขอย่างไร อะไรคือสิ่งที่นำความสุขมาให้ นี่เป็นเรื่องที่เราต้องถกกันกรองให้ดี

ถ้าคนรับการปลูกฝังการอบรมหรือการล้างสมองตั้งแต่เด็กว่าการมีอำนาจ มีวาสนา การมีเงินมีทองเป็นสิ่งสูงสุดในชีวิต ก็แน่นอนก็ต้องเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่นำไปสู่คอร์รัปชันนำไปสู่ความทุจริต ถ้าทุกคนต้องการความสุขแล้ว เข้าใจว่าความสุขอยู่ที่การครอบครองวัตถุ ผู้ที่ไม่อยู่ในตำแหน่ง ไม่อยู่

ในสิ่งที่จะได้วัตถุที่เข้าใจว่าจะนำความสุขมาให้ก็ต้องซึ่มเศร้า ผิดหวัง โกรธแค้น หรือไม่อย่างนั้นก็ต้องหันมาทูลจรีต

เรื่องที่เป็นปัญหาที่เห็นทั่วไปเกิดจากแนวความคิดของคน อยู่ที่ความเข้าใจในเรื่องความสุขความทุกข์ อยู่ที่คุณธรรม หรือการไม่มีคุณธรรมในจิตใจของคน อยู่ที่ความมีปัญญา หรือไม่มีปัญญา ยกตัวอย่างที่เคยพูดบ่อยๆ เรื่องพรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ข้อที่สำคัญที่สุดคือข้อที่ ๔ อุเบกขา อุเบกขาจะเป็นตัวกำกับอีก ๓ ข้อแรก ไม่ให้สิ่งที่ดี นำไปสู่สิ่งที่ไม่ดี ไม่ให้สิ่งที่เป็นบุญ นำไปสู่สิ่งที่เป็นบาป เพราะบุญเปลี่ยนเป็นบาปได้ บาปเปลี่ยนเป็นบุญได้ กุศลเปลี่ยนเป็นอกุศลได้ อกุศลเปลี่ยนเป็นกุศลได้

อุเบกขาคือการที่เราสามารถวางใจให้เป็นกลาง ด้วยความเคารพในสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อเรามีความมุ่งมั่นในสิ่งที่ถูกต้องเป็นหลักแล้ว เราสามารถจะวางใจเป็นกลางด้วยความเคารพในหลักการ เมตตา กรุณา มุทิตา ก็อยู่ในกรอบ ถูกกำกับไม่นำไปสู่ปัญหา

ในกรณีผู้ไปทำงานในสถาบันที่มีการโกงกินมาก ผู้ใหญ่ผู้มีบุญคุณช่วยเหลือ ผู้มีบุญคุณช่วยเหลือแล้วก็เริ่มขอให้ผู้น้อยช่วยเป็นการตอบแทน ซึ่งผู้น้อยก็เห็นว่าไม่ถูกต้อง แต่จิตใจก็บอกว่า เขามีบุญคุณ ถ้าเราไม่ทำให้ก็เป็นคนที่ไม่รู้จักบุญคุณ ...อันนี้คือเอาเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ลืมอุเบกขา ผู้มีอุเบกขา ผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรมก็คือเคารพ คือซาบซึ้งในบุญ

คุณของผู้มีพระคุณ พร้อมที่จะตอบแทนคุณทุกสิ่งทุกวิถีทาง เว้นแต่ในทางที่ไม่ซื่อสัตย์เพราะจะเสียหลักมีอุเบกขานี้คือมี ปัญญา เพราะถ้าความรู้สึกที่ดีความหวังดีขาดปัญญา ขาด การพิจารณา มีความตั้งมั่นในหลักการแห่งความถูกต้องดีงาม แล้ว คนอื่นๆที่ฉลาดจะสามารถใช้ความดีของเราเป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของเขา ความดีจึงเป็นอันตรายต่อ เราได้ แต่เป็นอันตรายเฉพาะในกรณีที่เราไม่ฝึกตัวปัญญาพร้อมกับความดี พระพุทธเจ้าจึงเน้นเป็นพิเศษเรื่องปัญญา ปัญญา รู้เท่าทัน ปัญญา รู้บาป รู้บุญ รู้คุณ รู้โทษ รู้ความเจริญ ความเสื่อม ปัญญาที่รู้เท่าทันความจริง

สังคมเราจะรอดได้ เพราะคนฉลาดในการบริหารกาย วาจา ใจ ของตน ฉลาดในเรื่องการสื่อสารในการอยู่ในสังคม ในทางที่รู้เท่าทัน รู้เท่าทันเจตนา ความคิดดีคิดชั่วของตัวเอง รู้เท่าทันพฤติกรรมของคนอื่น ทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว รู้เท่าทัน ฉลาด ในการบริหารอารมณ์ภายใน ความโลภ ความอยากได้ ความ โกรธ ความอิจฉา ความกังวล ความซึมเศร้า อะไรที่เป็นอารมณ์ ฝ่ายกุศลและอกุศล เราต้องเรียนรู้ ต้องรู้จักตัวตนของมัน...

เราเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่ สิ่งที่ต้องเชื่อต้องบูชา แต่เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของ ตัวเองและสังคม ตลอดจนการสร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นและ เจริญงอกงาม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างระบบการศึกษา อย่างนี้ อาตมาเชื่อมั่นว่าได้บุญ ได้บุญอย่างมหาศาล

การเปิดศาลาปัญญาประทีปเป็นนิมิตหมายที่ดีว่าตอนนี้เราเริ่มจะตื่นตัวแล้วว่าต้องการระบบการศึกษาวิถีพุทธที่เอาการฝึกหัดคนของพระพุทธศาสนา เอามาใช้พัฒนาสังคม และต้องการให้มันครบ ตั้งแต่อนุบาล ประถม ไปถึงระดับมัธยม เพื่อจะสร้างเด็กที่ดี สำหรับผู้เป็นผู้ปกครองก็จะสบายใจว่าต่อไปนี่เราจะมีลูกมีหลานที่น่าภูมิใจที่อบอุ่นใจจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมีส่วนในการทำให้สังคมเราดีขึ้น เราทุกคนมาที่นี่ด้วยความหวังอันเดียวกันว่าต้องการ สิ่งที่ดีงามให้เพิ่มมากขึ้น ข้อสำคัญคือไม่ใช่หวังเฉยๆ แต่ต้องพร้อมแล้วที่จะทำ ฉันทะคืออยากไม่ใช่อยากได้ แต่คืออยากทำ ...

๐๓

จากเสวนารธรรม “ซบเหง้อโลก”

ที่ปัญญาประทีป ๘ สิงหาคม ๒๕๕๐

...อาตมาสรุปกับตัวเองมานานแล้วว่า การช่วยสังคมที่น่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุด คือช่วยในระบบการศึกษา เพราะต้องปลูกฝังคุณค่าที่ดี ปลูกฝังสัมมาทิฐิในคนตั้งแต่เล็กๆ ยิ่งเล็กยิ่งดี พอเราปล่อยให้เข้าสู่วัยรุ่นหรือเขาเป็นผู้ใหญ่แล้วจะแก้ไขได้ยาก จะได้ผลน้อย...

ระบบการศึกษาวิถีพุทธที่จะสร้างขึ้นมามีไม่ใช่เพียงแต่จะเน้นเรื่องศีลธรรมมากขึ้น หรือว่าเพิ่มเวลาทำวัตรสวดมนต์นั่งสมาธิ อย่างที่คนทั่วไปมักจะคิด แต่การศึกษาวิถีพุทธจะเป็นการมองการศึกษาาระบบของคัมภีร์ที่จะพัฒนาทุกด้านของชีวิต รวมทั้งเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างครูเด็กนักเรียนและผู้ปกครองให้สอดคล้องและเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นวิถีพุทธทั้งในด้านกิจกรรมต่างๆ และพัฒนาบรรยากาศความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ทุกสิ่งทุกอย่างให้สอดคล้องกัน

ที่ปัญญาประทีป เราควรจะมีวิชาการบางวิชาที่สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน และควรจะเป็นวิชาที่สอดคล้องกับปรัชญาแนวความคิดและสถานที่ตั้งของเรา มองแล้วน่าจะเป็นเรื่อง

นิเวศวิทยาที่เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีวิทยาศาสตร์หลายสาขาที่จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ การมาอยู่ที่ปัญญาประทีป อาตมาว่าจะมีผลดีกับเด็กหลายอย่าง เริ่มตั้งแต่ระดับสุขภาพร่างกาย อากาศที่นี่เป็นอากาศบริสุทธิ์ ลมพัดเย็นสบาย ส่วนอากาศของกรุงเทพฯ ใครๆ ก็ทราบว่ามีสารตะกั่ว สารพิษต่างๆ ที่ล้วนมีผลต่อสมองของเด็กและมีผลต่อการเรียนด้วย

การได้ออกมาในที่ปลอดโปร่งน่าจะมีผลดีกับสุขภาพกาย อยู่กับธรรมชาติก็ควรสนับสนุนให้มีการปลูกผักปลูกผลไม้ปลูกพืชต่างๆ ให้เด็กได้ฝึกนิสัยในการหาความสุขง่ายๆ ได้ลิ้มรสและชอบอาหารธรรมชาติโดยไม่ได้รู้สึกว่าคุณบังคับ การที่อยู่ห่างจากความวุ่นวายของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในวัยรุ่นน่าจะเป็นสิ่งที่ดี สิ่งต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวงที่เราอยู่ในเมืองใหญ่ป้องกันได้ยาก ห้ามได้ยาก อยู่ที่นี่จะง่ายขึ้น

การที่อยู่โรงเรียนปัญญาประทีปมีการฝึกให้พึ่งตน เช่น เรื่องการซักผ้า ล้างจาน ทำอาหาร เรื่องการดูแลตัวเองด้านต่างๆ จะเป็นโอกาสดีมาก อาตมาเห็นเด็กที่ไปเรียนเมืองนอกที่ได้วิชาความรู้ บางทีก็ไม่เท่าไร แต่ที่ได้อย่างน้อยคือรู้จักดูแลตัวเอง เป็นที่พึ่งของตนเองได้ การทำงานเกษตร หรือการที่อยู่กลางแจ้ง คือเป็นการเรียนรู้เรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตาย การที่อะไรๆ ก็เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย...

การเรียนรู้เรื่องนิเวศวิทยา การกินอยู่อย่างเรียบง่าย การเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุข เป็นผู้ที่สุขง่าย ทุกข์

ยาก อาตมาว่านี่จะเป็นประโยชน์ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพราะอย่างไรก็ตามเราต้องพึ่งพาปัจจัยสี่ ทุกวันเราต้องกินต้องอยู่ต้องเอาตัวรอดในเรื่องปัจจัยสี่ เราก็เอาเรื่องนี้เป็นหลักอย่างหนึ่ง เราจะรู้ได้ใหม่ว่า ๓๐-๔๐ ปีข้างหน้า คอมพิวเตอร์มันจะยังมีอยู่หรือ แนนีหรือ เทคโนโลยีไฮเทคทั้งหลาย มันจะยังมีได้หรือ ในอนาคตหากโลกมีการขัดแย้งถึงขนาดมีสงครามโลก สิ่งแรกที่เขาจะทำได้คือทิ้งระเบิด ชนิดที่ระเบิดในอากาศและจะทำลายบรรดาของไฮเทคทั้งหลาย ระบบไฟฟ้าหมดทันที ฉะนั้นภายในไม่กี่นาทีกี่ สิ่งทั้งหลายที่เราต้องพึ่งพาหมดสิ้น จบทันที และเราพร้อมใหม่ที่จะอยู่โดยปราศจากสิ่งเหล่านี้

ระบบการศึกษาของเราเน้นการพัฒนาค้นทุกคนเพื่อ **หนึ่ง** จะไม่เป็นปัญหากับสังคม **สอง** สามารถสร้างความสุข สร้างประโยชน์แก่ตัวเอง ครอบครัวตัวเอง สังคมที่อยู่อาศัย และฉลาดในการที่จะเป็นส่วนช่วยโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง คือถ้าเราเน้นวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เด็กบางคนอาจจะสนใจการค้นคว้าวิจัยในเรื่องพลังงานทางเลือก เรื่องพลังแสงอาทิตย์ เรื่องพลังลม พลังงานน้ำ บางคนอาจจะเกิดสนใจเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก็มีทางเลือกไปหลายแนวทาง นี่เป็นทางวิทยาศาสตร์

ทางด้านศีล หรือทาง **Humanity** อาตมาอยากจะให้มีการสอน หรือการเน้นในเรื่องของการละคร การถ่ายทำสารคดีต่างๆ เรื่องการใช้ชีวิตโอ ใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ เพราะ

ว่าการเรียนรู้จากธรรมชาติและการใช้เทคโนโลยีแบบนี้เป็นสิ่ง
 สนุกสำหรับเด็กวัยรุ่น อาตมาสังเกตเปรียบเทียบเมืองไทยกับ
 เมืองนอก ในเมืองไทยยังมีความสนใจค่อนข้างน้อยที่จะทำ
 สารคดีเกี่ยวกับโลกที่เราอยู่ ที่จะสอนให้คนเข้าใจสังคมให้เกิด
 ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ก็อยากฝึกให้เด็กรู้จักผลิตภาพยนตร์
 ทำสารคดีบ้าง ทำเรื่องสั้น แต่นี่ก็เป็นเพียงตัวอย่างปลีกย่อย
 เพียงแต่ว่านอกจากหลักการใหญ่ที่ต้องการให้มีการพัฒนาคนใน
 ทุกด้านในทุกส่วนของชีวิต ไม่ใช่แค่เฉพาะวิชาการ ถ้ายัง
 เป็นคนขี้โกง ยังเป็นคนขี้โกรธ ยังเป็นคนชอบเอาวัดเอาเปรียบ
 คนอื่น หรือว่าเชื่อแต่ตัวเองคนเดียว ถ้าอย่างนั้นก็เรียกว่าระบบ
 การศึกษาไม่ได้ประสบความสำเร็จ

อาตมาหวังว่าโรงเรียนนี้จะเป็นอย่างหนึ่งที่จะเริ่มสร้าง
 คนให้เข้าใจและจะเป็นตัวอย่างให้ที่อื่นได้เห็นว่าวิถีพุทธเป็น
 อย่างไร ถ้าวัดถ้าทำได้แล้วถึงจะเป็นโรงเรียนเล็กๆ จำนวนคนไม่
 มาก แต่สำคัญที่ว่าเป็นตัวอย่างที่ทำให้คนอื่นที่ยังมองไม่เห็น
 วิถีพุทธเป็นอย่างไร จะทำอย่างไร เขามาดูที่นี่แล้วจะได้ความ
 คิดและเอาไปประยุกต์ใช้ ในที่ของเขาก็จะไม่เหมือนที่นี่แน่นอน
 แต่ก็เอาบางส่วนหรือเอาหลักใหญ่ และย่อยให้เหมาะสมกับ
 บริบทของเขาได้..

๐๔

งานเสวนาธรรม เปิดตัวโรงเรียนปัญญาประทีป

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

...คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นระบบการศึกษาที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดที่เคยเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ เพราะว่ามีความมุ่งหมายที่จะนำมนุษย์ออกจากความมืดไปสู่ความสว่าง นำมนุษย์ไปสู่สิ่งที่สูงสุดที่ควรจะได้ นั่นคือการพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง การถึงพร้อมด้วยความเมตตากรุณาและปัญญา เมื่อพระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์อยู่ตรงนี้ว่าหัวใจของพุทธศาสนา คือวิธีการต่างๆที่จะพัฒนามนุษย์ให้ถึงสิ่งที่สูงที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้

...ในทางพระพุทธศาสนาเรามีอุดมการณ์ในการที่จะดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ในเมื่อเด็กเติบโตมากขึ้นสู่ระดับมัธยมศึกษาปัญญาเพิ่มมากขึ้น เราต้องการที่จะฝึกให้เด็กคิดเป็นทั้งในทางวิเคราะห์ ในทางสร้างสรรค์ ที่พิเศษไปคือโยนิโสมนสิการ คือทางตะวันตก การสอนบางที่จะไม่เน้นความเป็นระบบ แต่ว่าจะเน้นในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ซึ่งเราก็ให้ความสำคัญมากเหมือนกัน แต่เราเพิ่มอีกข้อหนึ่ง ความคิดที่ทางพระเรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือความคิดในลักษณะหนึ่งที่ทำให้

กิเลส ทำให้ความทุกข์ในจิตใจลดน้อยลง ทำให้สิ่งดีงามเพิ่มมากขึ้น ข้อที่สองคือ ทำให้เข้าใจความจริงได้มากขึ้น

ในระบบของสากลไม่มีเรื่องนี้โดยตรง สิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการศึกษามากคือความสามารถของเด็กที่จะจัดการกับอารมณ์ที่เป็นทุกข์อยู่ในใจ นอกเหนือจากไอคิว ความรู้ทั่วไป สิ่งที่สำคัญคือเมื่อเด็กเกิดมีความวิตกกังวลเกิดความเศร้า เกิดความกลัว เด็กจะมีความสามารถที่จะปล่อยวาง ที่จะปรับปรุงแก้ไขอารมณ์ของตนเองได้ เพราะถ้าจิตใจของเด็กเศร้าหมอง อ่านหนังสือก็ไม่จำ บางทีก็ไม่อยากอ่านเลย อารมณ์ของคนเรามีผลต่อการศึกษามาก แต่ว่าเป็นสิ่งที่หลาย ๆ คน หรือว่าระบบการศึกษาทั่วไป ให้ความสำคัญน้อยเกินไป แต่เมื่อมนุษย์มองเด็กทั้งชีวิตไม่ได้มองเฉพาะด้านแต่เป็นระบบของครอบครัว และต้องการให้เด็กฉลาดในเรื่องอารมณ์ในเรื่องจิตใจของตนเองด้วย

เครื่องมือของพุทธศาสนามีไว้สำหรับช่วยให้เด็กได้รู้เท่าทันอารมณ์ เวลาเศร้าเวลากลับ เวลาโกรธเวลาอิจฉาเวลามีทุกข์ เด็กสามารถจะจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งทำให้มีความสุขมากขึ้น และมีผลดีต่อการศึกษา ถ้าเรามุ่งที่จะสร้างเด็กที่เรียนได้สูงๆ ได้ปริญญาบัตร ทำงานได้เงินเดือนสูง อันนั้นที่จริงแล้วก็ไม่ยากมากสำหรับผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจพอที่จะส่งเด็กเรียนที่โรงเรียนที่ดี แต่มันสำคัญที่ว่าเมื่อเลี้ยงชีพแล้วเป็นอย่างไร

...ที่เราเห็นทั่วไป มักจะเป็นว่า คนนี้ถือตัวถือตนมาก คนนั้นขี้โมโหมาก แต่เขาฉลาดมากนะ ส่วนคนนั้น ไม่อยากจะเข้าไปใกล้เลย คนนั้นเจ้าอารมณ์เหลือเกิน ไม่ค่อยยุติธรรม แต่ว่าเขาฉลาดมาก ๆ นะ พูดยเหมือนกับว่าเพราะได้ความฉลาดข้อเดียวแล้วใช้ได้ แต่ถ้ามองภาพรวมของชีวิต สำหรับอาตมา นี่ถือว่าบกพร่อง คือถ้าไม่เอาเงินเดือนไม่เอาทรัพย์สินสมบัติเป็นเครื่องตัดสินความสำเร็จในชีวิต หรือว่าเอาแต่เป็นข้อหนึ่งในหลายๆข้อ เราจะเห็นว่าใช่ ทำอย่างไรเราจึงจะสอนเด็กให้มีความสามารถที่จะมีชีวิตที่มีความสุข และมีความเจริญได้ มีปัญญาที่รู้เท่าทันอารมณ์ ฉลาดในการที่จะแก้กรรมต่างๆ ที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ จึงเป็นหลักสำคัญของวิถีพุทธของเรา

สรุปว่าในระดับมัธยมศึกษาวิถีพุทธจะเน้นเรื่องปัญญามากขึ้น ในการฝึกความคิดในทางการวิเคราะห์ หนึ่งใน การสร้างสรรค์ หนึ่งใน ซึ่งเป็นการได้เครื่องมือที่เป็นกลางๆ แต่ความสามารถต่างๆที่เกิดขึ้นจากการฝึกความคิดสองข้อแรกนั้น เรา ก็ต้องการจะน้อมไปใช้ในทางโยนิโสมนสิการ คือหลักที่จะเข้าใจ ความจริงของชีวิต เพราะความคิดในส่วนที่สามนี่จะเป็นสิ่งที่มี ผลต่อชีวิตทั้งหมดตลอดชีวิต...

...ทุกวันนี้เท่าที่อาตมาเคยอ่านล่าสุดทราบว่าเป็นเนื่องจาก ความรวดเร็วที่เทคโนโลยีต่างๆ เจริญก้าวหน้าขึ้น ทุกวันนี้ ภายใน ๔ ปี หลังจากจบการศึกษาแล้ว ประมาณ ๕๐ % ของสิ่งที่ได้เรียนรู้ต้องทิ้ง นับเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงมาก หลายสิ่ง

หลายอย่างเรียนแล้วท่องได้ พูดยุติได้ ภูมิใจว่าเราเป็นผู้มีการศึกษา แต่ภายในไม่กี่ปีมันก็หมดสมัยแล้ว

เมื่อเป็นเช่นนั้นเราคิดว่าเราควรจะเน้นในความสามารถที่จะเรียนรู้มากกว่าสิ่งที่เรียนรู้ วิชาต่างๆ เราก็ต้องเรียนรู้แน่นอน แต่มันอยู่ที่น้ำหนักอยู่ที่การปลูกฝังการบ่มเพาะจิตใจของเด็กที่มีความสุขในการเรียนรู้ อันนี้ก็ตรงกับหลักพุทธศาสนาทีเดียว เพราะพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าก่อนที่พระองค์ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้น ท่านอาศัยคุณธรรม ๒ ข้อเป็นหลัก **หนึ่ง คือความพากเพียรพยายามที่ต่อเนื่อง** **ไม่ท้อแท้ สอง คือไม่สันโดษในกุศลธรรมทั้งหลาย** หมายถึงว่า พระพุทธองค์ได้ความสงบ ได้ความรู้ ได้อะไรต่ออะไร ได้เท่าไร พระองค์ก็ไม่สันโดษไม่พอใจ จนกระทั่งถึงที่สุดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงถือว่าจบการศึกษา

ฉะนั้นความคิดที่ว่าของฉันนี่มันดีแล้วไม่ได้เบียดเบียนใคร มีความรู้พอสมควรแล้ว ไม่ได้ทำบาปกรรมอะไร อันนี้ก็ เป็นความคิดที่ไม่เหมาะกับชาวพุทธ เพราะถ้าเป็นชาวพุทธโดยจิตใจแล้ว ก็เป็นผู้ที่ต้องการจะพัฒนาตัวเองให้สูงขึ้น ไม่มีคำว่าพอ ไม่มีคำว่าใช้ได้ มันจะต้องให้มันดีขึ้นๆ...

...สิ่งหนึ่งที่ทำให้เราเองมีความพอใจมีความตั้งใจในการส่งเสริมการศึกษาวิถีพุทธ เพราะว่าต้องการจะสอนให้คนรุ่นใหม่มีทรัพยากรภายในมีเครื่องมือ มีภูมิปัญญา มีความสามารถที่จะรับมือกับอนาคตที่กำลังจะเข้าถึง นอกจากที่ต้องการให้เด็ก

มีความรู้ มีความสามารถในวิชาที่ตนรัก มีความถนัดทางดนตรี ความถนัดทางศิลปะ ความถนัดทางวิทยาศาสตร์ ให้มีโอกาสดำเนินชีวิตที่จะทำได้ ให้เลิศในวิชานั้นแน่นอน แต่นอกจากนั้นก็อยากให้มีอุดมการณ์ ให้เป็นคนเลิศ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เลิศ ไม่ใช่ส่วนที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสังคม แต่เป็นฝ่ายที่ช่วยแก้ปัญหาของสังคม การแก้ปัญหาของตัวเองนำไปสู่การแก้ปัญหาของครอบครัวนำไปสู่การแก้ปัญหาของสังคมโดยไม่ต้องสงสัยเพราะว่ามันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เอาตามถ้อยคำที่เราจะได้เปิดการศึกษาวิถีพุทธระดับมัธยมในโรงเรียนปัญญาประทีป เป็นนิมิตหมายที่ดี ...ขอให้เราทุกคนที่ฟังแล้ว หากรู้สึกราวที่พูดมามีเหตุมีผล และต้องการมีส่วนร่วมก็ขอให้ช่วยกันให้กำลังใจกับผู้ที่กำลังบุกเบิกกำลังพยายามให้สิ่งนี้ที่ยังเป็นความฝันให้เป็นความจริงต่อไป

ถาม-ตอบ ในงานเสวนาธรรม

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ณ โรงเรียนทอสี กรุงเทพมหานคร

ถาม : โรงเรียนปัญญาประทีปเน้นการบ่มเพาะคุณธรรม และการสอนเรื่องวิชาชีวิต ผู้ปกครองจะมั่นใจได้อย่างไรว่าเด็กที่จบจากที่นี่จะเข้ากับสังคมได้และมีความทันสมัยเพียงพอ ผู้ปกครองอีกท่านถามว่าโรงเรียนปัญญาประทีปมีเป้าหมายที่จะสร้างคนดีให้สังคม ซึ่งถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยม (เงินนิยม กิเลสนิยม) จะทำอย่างไรให้เด็กๆที่เป็นผลผลิตของโรงเรียนนั้นไม่เกิด Culture Shock เมื่อเขาออกไปสู่โลกภายนอก

พระอาจารย์ : คำถามข้อนี้เกิดจากความเข้าใจอย่างหนึ่งว่า ดีคือใจ ซึ่งอาจมองตรงกันข้าม มองว่า ดีคือฉลาด ส่วนหนึ่งของการเป็นคนดี คือการมีปัญญาในการรักษาความดีของตัวเองไว้ ...ส่วนหนึ่งของการฝึกปัญญา คือให้รู้จักกาลเทศะ ในพุทธศาสนาของเรา สอนเรื่องสัพบุรุษ สัพบุรุษคือคนเก่ง นักปราชญ์ ซึ่งรู้ว่าจะอยู่กับคนแบบนี้ต้องพูดอย่างไร อยู่กับคนๆนี้เขามีนิสัยใจคออย่างไร ควรจะวางคำพูดในลักษณะอย่างไร เพื่อจะได้ผล เข้าในสังคมนี้ควรจะวางตัวอย่างไร มันจึงจะเหมาะสม มันจึงจะถูกต้อง

อาจมาจะขอวิจารณ์ว่า **ความคิดเพี้ยนที่ว่าดีคือใจเกิด**

จากตะวันตก คือฝ่ายตะวันตกแยกศาสนากับวิทยาศาสตร์ เขามองว่าศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อ ไม่ควรเอาเรื่องที่ว่าด้วยเหตุผลมายุ่งเกี่ยว เหตุผลอะไรต่างๆเอาไว้เป็นเรื่องทางโลก ฉะนั้นมันเป็นมานานแล้วว่าเขาวิจารณ์ว่าคนที่ไปทางศาสนาจะเป็นคนไร้เดียงสาไม่รู้เท่าทันโลก แต่เพราะคนไทยหลายคนก็ไม่ใช่พุทธศาสนาจึงพลอยเอาคำวิจารณ์ที่ฝ่ายตะวันตกคิดกับเรื่องศาสนาอื่นไปว่ากล่าวพุทธศาสนาด้วย ซึ่งมันไม่ตรง ไม่ถูกต้อง

...อีกข้อหนึ่งเกิดจากการมองว่าคนเราเป็นผลิตภัณฑ์ของสังคม เหมือนกับสังคมมีอะไรสักอย่างที่จะบังคับให้เราเป็นตามแต่สังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเป็นสิ่งที่เราแต่ละคนสร้างขึ้นมา มันไม่ใช่ที่เราจะต้องเป็นไปตามสังคม ถ้าอย่างนั้นสังคมก็ต้องเลวลงไปเรื่อยๆ แต่ถ้าเราเห็นว่า เรามีหลักการอย่างนี้ เราอยากจะทำสนับสนุน อยากจะเข้ากลุ่ม อยากจะอยู่กับคนในสังคมที่มีอุดมการณ์อย่างนี้ มันก็อยู่ได้ เพราะสังคมมันหลายกลุ่มเหลือเกิน มันไม่ใช่ว่ามีอันหนึ่งอันเดียว ที่ทุกคนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับหนึ่งเดียวที่ว่านี้ **เราทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้**

อาตมาอยากจะยกข้อสังเกตว่าในโลกตะวันตกทุกวันนี้ชื่อเสียง กิตติศัพท์ของพุทธศาสนาดีมาก เหมือนกับว่าถ้าเป็นคนมีการศึกษาทุกวันนี้ ไม่รู้พุทธศาสนาเลยไม่ได้ ถือว่าผู้ที่มีการศึกษาที่ไม่เคยอ่านหนังสือทางพุทธศาสนานี้มีน้อยมาก ถึงจะไม่เห็นด้วยจะต้องเคยได้อ่านบ้างจึงจะได้รับการยอมรับ จำนวนคนที่หันมานับถือพุทธศาสนาอาจจะไม่มากนัก คิดเป็นเปอร์เซ็นต์

ไม่กี่เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าดูคุณภาพของคน ดูว่าในเมืองนอก คนที่หันมานับถือพุทธศาสนาเป็นคนระดับไหนที่เข้าไป ในวัดในพุทธศาสนา เราเจอใครบ้าง เราจะพบกับหมอ หมายความ ผู้ที่ทำงานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นศาสตราจารย์ ล้วนเป็นคนเก่ง เป็น ผู้ที่มีการศึกษาเสียส่วนใหญ่ มันเป็นเรื่องแปลกในเมือง พุทธศาสนาแท้ๆในเมืองไทย คนมีคุณธรรมกลับถือว่า ไม่เก่ง หรือคงจะไม่เก่ง แต่ในโลกตะวันตกพุทธศาสนา กลับมีชื่อเสียงมีภาพพจน์ว่าเป็นศาสนาของคนเก่ง นี่ก็ขอ ฝากไว้เป็นข้อคิดว่าใครถูกใครผิดกันแน่

ถาม : ในกรณีที่ถูกสาวที่เข้าสู่วัยแตกเนื้อสาว ซึ่งมักจะ ตรงกับวัยเรียนช่วงมัธยมศึกษา จะมีแนวทางหรือนโยบาย วิธีการเฝ้าระวัง ป้องกันในประเด็นหนึ่ง คือเรื่องเพศศึกษา และ สอง การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนชาย สาม ภัยอันตรายจาก ผู้คน บุคลากรและสิ่งแวดล้อมประการใดบ้างครับ

พระอาจารย์ : เรื่องนี้เราต้องพยายามวิเคราะห์เหตุ บัจจัยของปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องทางเพศ สิ่งแวดล้อมก็มี ส่วนหนึ่ง สิ่งแวดล้อมที่ปากช่องก็จะดีตรงที่ว่า สิ่งกระตุ้นเร้า ต่างๆมีน้อยลง ซึ่งก็จะเป็นผลดี ถ้าในสิ่งที่เสี่ยง ก็คือความใกล้ชิด ของเด็ก ซึ่งอาจจะใกล้ชิดมากกว่าเราต้องพยายามศึกษาว่า อะไรคือข้อดีข้อเสีย และจัดระบบให้เหมาะสม ส่วนเรื่องภายใน ตัวเด็กเอง ที่จะเป็นปัญหามาก ที่ทำให้เกิดความเสียหาย

ต่าง ๆ เรื่องเหล่านี้เป็นอันดับหนึ่ง เด็กวัยรุ่นนกินเหล้า แล้วความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความยับยั้งชั่งใจน้อยลง ซึ่งเราก็หวังว่า เราจะควบคุมเรื่องนี้ได้ดีกว่าอยู่ในเมืองได้มาก

ในขณะที่เดียวกันต้องการให้เด็กผู้ชายได้รู้จักดู รู้จักเข้าใจกาย เข้าใจธรรมชาติของตัวเอง อารมณ์ของตัวเองได้แล้ว ที่สำคัญต้องปลูกฝังความเคารพผู้หญิงเป็นหลักใหญ่ ส่วนผู้หญิงก็ต้องเน้นในการกล้าปฏิเสธผู้ชาย เพราะที่เราปลูกฝังให้เด็กผู้หญิงเป็นเด็กที่รับใช้ผู้ชาย ทุกสิ่งทุกอย่างเอาตามผู้ชาย ส่วนดีก็มีอยู่ แต่ส่วนเสียในกรณีผู้ชายที่ไม่ดีก็เอาไรดเอาเปรียบได้ บังคับใจของผู้หญิงได้ เพราะไม่กล้าปฏิเสธ นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการสอนเด็กให้มีความสุขดี คือเด็กผู้หญิงกล้าปฏิเสธว่าไม่ ก็ถือหลักอย่างนี้ ต้องรักษาหลักการของตัวเองไว้ ต้องทำให้ผู้หญิงมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำให้ทางฝ่ายผู้ชายมีความเกรงใจ มีความเคารพ ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมให้เด็กทุกคนมีที่พึ่งที่ปรึกษาที่เปิดใจได้ ก็คงจะต้องใช้ความคิดพิจารณา ลองหลาย ๆ อย่าง

ชมสสว วิทยา

เพาะปัญญา
ISBN 978-974-8097-72-5